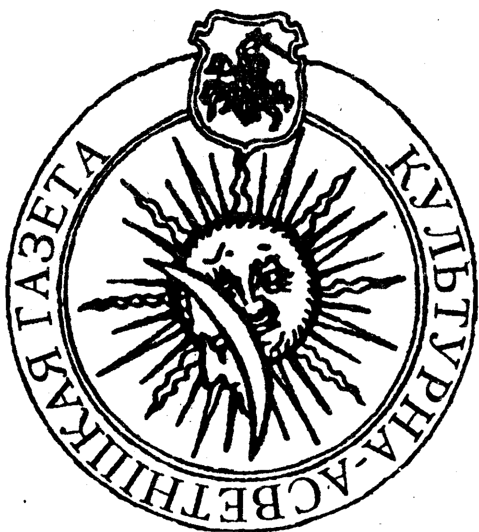
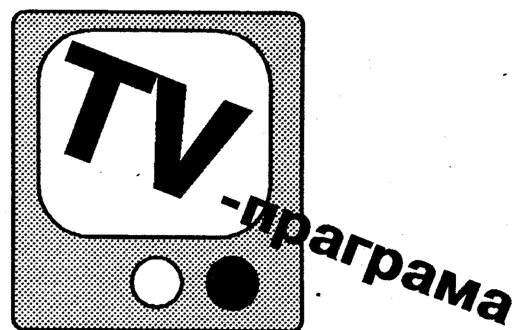

Наша Слова

ЧЫТАЛІ? Стар.3.

ДЗЕ ГОНАР БЕЛАРУСАЎ? Стар.5.

Штотыднёвік (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) № 42 (306) 17 — 23 кастрычніка 1996 г. Кошт — 1000 рублёў

ПОСТУП ТЫДНЯ

Нашу краіну наведаў міністр Расіі па супрацоўніцтву з дзяржавамі-ўдзельніцамі СНД Амангельды Тулееў, які сустрэўся з Прэзідэнтам Беларусі Аляксандрам Лукашэнкам. У час гутаркі было адзначана, што пакуль што вакол інтэграцыйных працэсаў паміж Беларуссю і Расіяй шмат размоў і мала справы. І не дзіўна, бо гаварыць умеюць усюды і пра інтэграцыю, і пра кааперацыю...

У рэспубліканскім друку была інфармацыя пра тое, як Гарадзеншчына рыхтуецца да Усебеларускага народнага сходу, *у якой, у прыватнасці, сказана: "Ёсць меркаванне, што парламент павінен быць аднапалатным і палата сенатараў наогул не патрэбна. Сярод іншых прапаноў — запісаць у Канстытуцыі, што зямля не можа быць прадметам куплі-продажу, замяніць смяротнае пакаранне на пажыццёвае турэмнае зняволенне, абавязаць кожнага дзяржаўнага служачага валодаць беларускай мовай, зменшыць колькасць дэпутатаў і г.д. "Здаецца, на Усебеларускі народны сход выносяцца слушныя прапановы... Аднак ці будуць яны пачутыя?*

Навукова-метадычны цэнтр вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь і Праграма "Абнаўленне гуманітарнай адукацыі" Беларускага фонду Сораса накіравалі ў шэсць школ нашай краіны бібліятэчкі — літаратуру аб правах дзіцяці, праблемах і асаблівасцях адукацыі і выхавання ў сучаснай школе, аб гістарычных асобах і культурных дзеячах Беларусі. Хочацца верыць, што гэтая акцыя будзе не адзінай.

У гутарцы з карэспандэнтам "Звязды" народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін сказаў: *"Беларуская мова унікальная, столькі часу яе душылі, знішчалі, а яна жыве. Як трава з-пад асфальту, як трава з-пад бетонных пліт на ўзлётнай паласе прабіваецца. І я веру, што над нашай краінай — свая зорка, якая абараняе Беларусь, накіроўвае яе да незалежнасці, да дзяржаўнасці, да неад'емнасці ў Еўропе. У гэтым, відавочна, наш лёс. Нягледзячы на ўсе бядоты, мы, беларусы, народ трывалы". Але, як бы там ні было, хочацца, каб у нас, беларусаў, усё ж такі лёс быў лепшы, бо мы яго даўно заслужылі перад усімі людзьмі і перад Богам. І колькі нам можна трываць?*

З 12 па 18 кастрычніка ў менскім кінатэатры "Перамога" прайшоў тыдзень швейцарскага кіно. На суд гледачоў былі прадстаўлены восем мастацкіх, тры дакументальныя і сем анімацыйных кінастужак.

Упершыню за апошнія гады павялічылася *цікавасць гарадзенскай моладзі да вучобы ў прафесійна-тэхнічных вучылішчах. Сёлета ў іх залічана звыш 6300 юнакоў і дзяўчат, хоць планавалася на некалькі соцень меней. А чаму б і не набыць спецыяльнасць у прафесійна-тэхнічным вучылішчы?*

У сталіцы нашай краіны адбыўся Міжнародны конкурс музыкантаў-выканаўцаў "Фартэпіяна. Менск-96". У ім узялі ўдзел больш за 100 маладых выканаўцаў з 14 краін свету.

У навукова-даследчых інстытутах *колькасць навуковых работнікаў пасля 1991 года скарацілася прыблізна на 35 працэнтаў. Няўжо нашым інстытутам не патрэбны адукаваныя людзі?*

У нашай краіне каля 620 тысяч чалавек стаяць у чарзе на ўстаноўку тэлефона. Стаяць у чарзе для нас — гэта звычайная справа. Галоўнае — было б за чым стаяць!

Каму карціць пусціць народу кроў?

Два дні, праведзеныя ў парламенце, не прынеслі Аляксандру Лукашэнку жаданых вынікаў. Вярхоўны Савет пакінуў у сіле сваю пастанову ад 6 верасня аб даце правядзення рэферэндуму — 24 лістапада. Намаганнямі дэпутацкай фракцыі "Згода" ў парламенце было сабрана 110 дэпутацкіх подпісаў пад зваротам да Прэзідэнта Лукашэнкі. У гэтым звароце падпісанты прапаноўвалі Прэзідэнту ўнесці касметычныя змены ў свой праект Канстытуцыі, у замен дэпутаты паабяцалі зняць з рэферэндуму свае пытанні і перанесці дату яго правядзення на 7 лістапада. А.Лукашэнка адразу ж ухапіўся за гэтую прапанову і правёў у Вярхоўным Савеце шмат часу, чаго раней за ім ніколі не заўважалася. У сваім выступе перад дэпутатамі Прэзідэнт паабяцаў зменшыць сваю квоту на прызначэнне сенатараў з трацціны да 8 чалавек і не патрабаваць пажыццёвага сенатарства для сябе. "З прапановамі 110 дэпутатаў я згодны на 99 працэнтаў",— заявіў А.Р.Лукашэнка. Далей ён казаў, што гэты крок стане добрым кампрамісам дзвюх галінаў улады на карысць беларускага народа, але яго прапановы больш нагадвалі не вельмі старанна прыхаваны ультыматум.

Вельмі жорстка скрытыкаваў прэзідэнцкі "кампраміс" Старшыня Канстытуцыйнага суда Валерый Ціхіня, які сказаў, што намаганнямі Прэзідэнта краіна стаіць на мяжы прававога Чарнобыля і глыбокага расколу грамадства. Прэзідэнцкі праект Канстытуцыі нельга рэфармаваць, бо ён мае "гнілую сарцавіну", падкрэсліў Валерый Ціхіня. Рэакцыя А.Лукашэнкі на выступ спадара Ціхіні была надзвычай нервовай. Ад хвалявання, відаць, ён пачуў у прамове такія выразы, як "палітычны Чарнобыль" замест "прававога" і "экстрэмісцкая сітуацыя" замест "экстрэмальнай". Пасля такіх словаў, заявіў Прэзідэнт, звяртаючыся да Ціхіні, вы не маеце права займаць сваю пасаду.

Дэпутаты бальшынёй галасоў прынялі рашэнне правесці па прапанове таемнае галасаванне праз кабіны.

Як лічаць, подпісы пад зваротам у многіх парламентарыяў былі здабыты "згоднікамі" не зусім "добраахвотна". Відаць, А.Лукашэнка добра пра гэта ведаў, бо як толькі стала зразумела, што дэпутаты пойдуць галасаваць праз кабіны, Прэзідэнт заявіў, што адклікае ўсе свае прапановы і будзе звяртацца непасрэдна "да народа". Ён паабяцаў вынесці пытанне па даце рэферэндуму на "народны сход". Прадчуванне паразы ў выніку галасавання не падманула Аляксандра Рыгоравіча. Сам-насам з сабою многія дэпутаты былі больш смелымі, хаця кіраўнік фракцыі "Згода" Каналлёў і спрабаваў пракантраляваць, як галасавалі дэпутаты ад яго фракцыі. Адразу пасля абнародавання вынікаў галасавання (84 — за прапанову, 88 — супраць) заявіў аб сваёй адстаўцы намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета Юрый Малумаў. "Прэзідэнцкія" дэпутаты заявілі, што не спыняць спробаў легітымізаваць зварот тых 110 чалавек. Настойлівасць, з якой Юрый Малумаў дамагаўся адстаўкі, здзіўляе толькі на першы погляд. Не выключана, што ў выпадку прызначэння даты рэферэндуму на "сходы" фракцыя "Згода" пакіне парламент і такім чынам пасрабуе пазбавіць Вярхоўны Савет кворуму. Прыём вядомы з нядаўняй расійскай гісторыі, калі ў 1993 годзе ельцынцы пакінулі ВС Расіі. Магчымы і больш жорсткі варыянт расправы над парламентам і апазіцыяй. Той жа Малумаў заявіў, што 19 кастрычніка на вуліцах Менска вельмі верагоднае праліццё крыві. І калі ўзгадаць вясеннія падзеі, то можна не сумнявацца, што гэтыя людзі для захавання сваёй улады пойдуць і на злачынства.

А.НЕВЯРОЎСКІ.

Жыццё ТБМ

Сумесная нарада

У менскай сядзібе ТБМ адбылося пасяджэнне Канцылярыі Таварыства беларускай школы, у якім удзельнічалі і актывісты ТБМ. Таварыства беларускай школы прадстаўлялі яго прэзідэнт Генадзь Пятроўскі, віцэ-прэзідэнты Алесь Лозка і Аляксандр Сядзяка, прадстаўнік сталічнай суполкі арганізацыі Валеры Палсцюк. З боку ТБМ прысутнічалі сябры Сакратарыята Людміла Дзяцэвіч, Зміцер Санько, выкладчыца Радыётэхнічнага універсітэта Тамара Сухая, а таксама сябра Менскай гарадской Рады ТБМ Мікалай Савіцкі.

Канцылярыя вызначыла абавязкі кіраўнікоў ТБШ. Адказным за арганізацыйную і фінансавую дзейнасць быў прызначаны А.Сядзяка. Вядзенне асветніцкіх і выдавецкіх праграм было даручана А.Лозку.

Далей абмяркоўваўся план бліжэйшых акцыяў ТБШ. Кіраўнікамі арганізацыі было вырашана супольна з ТБМ правесці ў лістападзе "круглы стол" з назваю "Перспектывы беларускага школьніцтва". Адной з мэтаў "круглага стала" мае быць абмеркаванне дзяржаўнай канцэпцыі рэформы агульнаадукацыйнай школы. Да ўдзелу ў "круглым стале" вырашана запрасіць і прадстаўнікоў Міністэрства адукацыі.

Тамарай Сухой было прапанавана прыняць сумесны зварот ТБМ і ТБШ у абарону беларускамоўнай вышэйшай адукацыі і распачаць масавую акцыю збору подпісаў пад гэтым зваротам.

Удзельнікамі нарады было вырашана напярэдадні правядзення "круглага стала" правесці дадатковую сустрэчу дзеля выпрацоўкі канцэпцыі "Белай кнігі" (магчыма, яна зменіць сваю назву на "Шэрую") і вызначэння складу яе рэдакцыйнай калегіі.

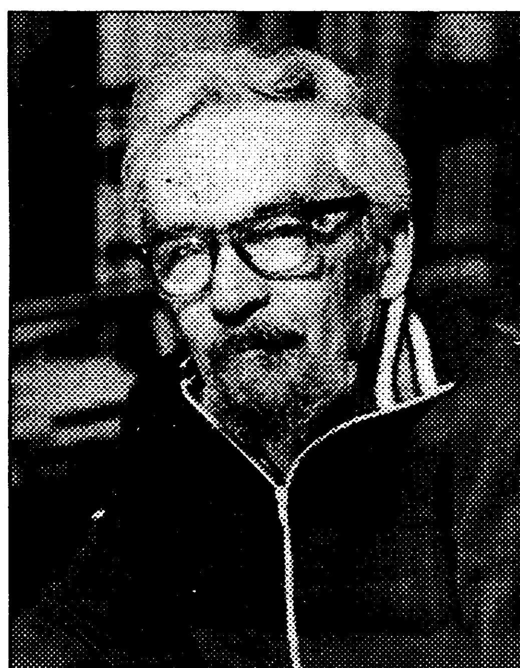
Выклікае подзіў зацікаўленасць удзельнікаў нарады праблемамі толькі вышэйшай школы. Верагодна, яна вынікла з прафесійных патрэбаў часткі іх — выкладчыкаў ВНУ. Прафесійная прыналежнасць актывістаў ТБМ і ТБШ адлюстравалася і на змесце прапанаванага сп.Сухой падпіснога ліста, у якім выкладзены патрабаванні датычаць выключна вышэйшай школы. Акрамя таго, у яго было ўключанае патрабаванне "адкрыць Беларускі нацыянальны універсітэт" без тлумачэння, чым не задавальняюць ініцыятараў звароту ўсе іншыя універсітэты.

Здзіўляе і спосаб збору матэрыялаў для "Белай (шэрай?) кнігі". Гэтая справа з'яўляецца часткаю праграмы грамадскага курыравання школаў, прынятай ТБМ яшчэ ўвесну (гл. "Наша слова", № 16, 1996). Нягледзячы на тое, што ТБМ і ТБШ маюць суполкі па ўсёй краіне, звесткі аб стане беларускамоўнага школьніцтва збіраюцца дастаткова поўна чамусьці толькі ў сталіцы. Да таго ж інфармацыю для ТБМ і ТБШ прызначаныя імі куратары не здабываюць самі. Яе крыніца — раённыя аддзелы адукацыі — структуры той самай дзяржавы, якая інспіруе закрыццё беларускіх школаў. Таму актуальным робіцца пытанне: ці не будуць абедзве недзяржаўныя арганізацыі мецъ тое ўяўленне аб стане рэчаў, якое стварае дзяржава?

У.П.

Мікалай КРУКОЎСКІ,
доктар філасофскіх навук, прафесар

Нацыянальная самасвядомасць і мова

"У пачатку было Слова, і Слова было ў Бога, і Богам было Слова" — так распачынае сваё Евангеліе апостал Іаан. У старагрэцкай мове, на якой напісана Евангелле, "Слова" гучыць як "Логас", што азначала адначасова і Думку, і Мысль, і тое можа разглядацца як адно з старажытнейшых сведчанняў цеснай узаемасувязі паміж словам і паняццем, мовай і самасвядомасцю. У лінгвістыцы псіхалогіі і філасофіі гэта ўспрымаецца сёння як труізм, і таму няма нічога дзіўнага, што нават Маркс акрэсліваў мову як практычную, матэрыялізаваную свядомасць, а Хайдэгер, дык і ўвогуле называў яе Домам быцця. Узаемасувязь гэтая асабліва выразна выступае ў працэсе індывідуальнага мыслення, якое часам проста вызначаецца, як унутранае маўленне, а, напрыклад, у псіхіятрыі мова і маўленне індывіда з'яўляецца адным з важнейшых сродкаў даследавання і лячэння хворай свядомасці. Характэрна пры гэтым, што маўленне выступае тут і ў яго узаемасувязі з фізічнымі дзеяннямі і рухамі цела, г.зн. паводзінамі індывіда ўвогуле, узаемасувязі, якая ў выпадку псіхічнага захворвання можа парушацца і станавіцца, як кажуць псіхіятры, неадэкватнай.

Гэтак жа сама цесна звязана мова і са свядомасцю калектыўнага суб'екта — народа, нацыі. Тут, аднак, тая сувязь выступае ў яшчэ больш складанай форме, чым на ўзроўні свядомасці індывідуальнай. Ужо сама калектыўная свядомасць як свядомасць народа, яго, так бы мовіць, дух, уяўляе сабою самастойную і вельмі не простую праблему. Традыцыйна марксісцкае разуменне свядомасці як чагосьці другаснага ў адносінах да матэрыяльнага быцця на ўзроўні як індывіда, так і грамадства моцна спрашчала гэтую праблему, прапануючы выразна аднабаковае яе рашэнне. У такім аспекце адзінай рэальнасцю, зусім як у сярэднявечных наміналістаў, аказвалася індывідуальная свядомасць, у сваю чаргу прынцыпова вызначаемая цялесным, матэрыяльным быццём індывіда. Тое, што асоба, напрыклад, акрэслівалася марксізмам як сукупнасць грамад-

(Заканчэнне на с.3.)

Статут Таварыства беларускай школы

1. АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1.1. Таварыства беларускай школы (далей — ТБШ) — добраахвотная грамадская культурна-асветная арганізацыя, якая аб'ядноўвае грамадзян з мэтай садзейнічання фарміраванню нацыянальнай адукацыйнай сістэмы ўсіх узроўняў (ад дашкольных да вышэйшых навучальных і выхаваўчых установаў), захаванню і развіццю беларускай культуры, традыцый і духоўнасці.

1.2. ТБШ дзейнічае ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, законамі Рэспублікі Беларусь "Аб грамадскіх аб'яднаннях", "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", іншымі палажэннямі дзеючага заканадаўства і гэтым статутам.

1.3. Таварыства карыстаецца ўсімі правамі грамадскіх аб'яднанняў, вызначанымі заканадаўствам.

1.4. Таварыства з'яўляецца духоўным пераемнікам аднайменнай культурна-асветнай арганізацыі Заходняй Беларусі, якая была заснавана ў 1921 г. Б.Тарашкевічам і яго паплечнікамі.

1.5. ТБШ дзейнічае на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

1.6. Таварыства ажыццяўляе сваю дзейнасць на прынцыпах дэмакратызму, плюралізму, самакіравання і галоснасці.

1.7. ТБШ мае сваю сімволіку, узоры якой зацвярджае Асамблея Таварыства.

1.8. ТБШ з'яўляецца юрыдычнай асобай, мае самастойны бухгалтарскі баланс і рахунак, пячатку, штампы вызначанага ўзору з адлюстраваннем сімволікі і назвы арганізацыі, разліковыя рахункі ў банкаўскіх установах (у тым ліку валютныя); ад свайго імя выступае ва ўзаемаадносінах з юрыдычнымі і фінансавымі асобамі. Юрыдычнымі асобамі з'яўляюцца таксама арганізацыйныя структуры ТБШ.

1.9. Таварыства паведамляе аб сваёй рэгістрацыі, рэарганізацыі, ліквідацыі ў трохмесячны тэрмін у перыядычныя выданні.

1.10. Юрыдычны адрас: 220085 г.Менск, пр. Ракасоўскага, 93. Тэл. 248-32-02, 232-47-01.

2. МЭТЫ, ЗАДАЧЫ І МЕТАДЫ ДЗЕЙНАСЦІ

2.1. Асноўнымі мэтамі ТБШ з'яўляюцца: садзейнічанне стварэнню сучаснай сістэмы нацыянальнай асветы і адукацыі, спрыянне бесперапыннай адукацыі на беларускай мове ад дзіцячага садка да ВНУ ўключна; сацыяльна-прававая абарона дашкольнікаў, школьнікаў, студэнтаў і педагогаў беларускіх навучальна-выхаваўчых установаў; культурна-асветная праца сярод дзяцей, моладзі і дарослых дзеля фарміравання ў іх нацыянальнай свядомасці і засваення імі агульначалавечых каштоўнасцяў.

2.2. ТБШ праводзіць паслядоўную працу з бацькамі, дзецьмі, настаўнікамі, дырэктарамі школ, супрацоўнікамі аддзелаў адукацыі і культуры, накіраваную на росквіт нацыянальнай школы, захаванне існуючых і адкрыццё новых класаў і школ з беларускай мовай навучання на аснове нацыянальных праграм і падручнікаў. ТБШ спрыяе паслядоўнаму пераводу расійскамоўных школ (класаў) на беларускую мову навучання, пашырэнню ў змесце навучання ўсіх школ краіны беларускага нацыянальна-культурнага кампанента.

2.3. Доўгатэрміновая задача Таварыства — спрыяць распрацоўцы і рэалізацыі канцэпцыі беларускай нацыянальнай школы ў рэчышчы комплекснай адукацыйнай праграмы "Еўрапейская школа XXI стагоддзя" праз выкананне сістэмы прыярытэтных праектаў.

2.4. Таварыства шчыльна супрацоўнічае з дзяржаўнымі, грамадскімі і прыватнымі навучальнымі ўстановамі Рэспублікі Беларусь.

2.5. ТБШ стварае педагагічныя лабараторыі, даследчыя і эксперыментальныя асяродкі, часовыя творчыя калектывы з мэтай абнаўлення адукацыйнай практыкі, напісання новага пакалення падручнікаў, дапаможнікаў, метадычных распрацовак на аснове нацыянальных каштоўнасцяў і традыцый ды сусветных дасягненняў.

2.6. Таварыства садзейнічае павышэнню кваліфікацыі, падрыхтоўцы і перападрыхтоўцы педагагічных кадраў, займаецца лекцыйнай і асветнай дзейнасцю сярод насельніцтва.

2.7. ТБШ удзельнічае ў распрацоўцы навучальных праграм, стварэнні і рэцэнзаванні падручнікаў, дапаможнікаў і іншай навучальнай, выхаваўчай і метадычнай літаратуры.

Метады дзейнасці

2.8. Таварыства прапагандуе сістэмны падыход да арганізацыі школьнага навучання, дамагаецца ўвядзення ў педагагічную практыку прагрэсіўных формаў і метадаў выкладання дысцыплін.

2.9. Абапіраючыся на найноўшыя дасягненні айчынных і замежных спецыялістаў, Таварыства выпрацоўвае эфектыўныя тэхналогіі навучання; наладжвае выкарыстанне кампутарных і інфармацыйных сістэм з усім неабходным праграмным забеспячэннем у навучальным працэсе.

2.10. ТБШ усталёўвае і падтрымлівае сталыя дачыненні з адукацыйнымі цэнтрамі, камісіямі і асацыяцыямі еўрапейскіх дзяржаў; ладзіць міжнародныя, рэгіянальныя і мясцовыя канферэнцыі, сімпозіумы, выставы, фестывалі, конкурсы, сацыялагічныя і іншыя даследаванні; праводзіць абмен спецыялістамі, вучнямі і настаўнікамі. Уступае ў міжнародныя адукацыйныя арганізацыі. Мае прадстаўніцтвы за межамі Рэспублікі Беларусь.

2.11. У сваёй дзейнасці ТБШ арыентуецца на дыялог паміж прыхільнікамі розных поглядаў, падтрымлівае альтэрнатыўнасць, адметнасць, дух спаборніцтва.

3. СТРУКТУРА ТБШ, ВЫБАРНЫЯ ОРГАНЫ І ІХ ФУНКЦЫІ

3.1. Найвышэйшым органам ТБШ з'яўляецца Асамблея, якая склікаецца адзін раз на год.

Асамблея прымае Статут і іншыя дакументы, уносіць у Статут змены і дапаўненні, выбірае Назіральную Раду, Канцылярыю, канцлера, прэзідэнта ТБШ, віцэ-прэзідэнтаў, Рэвізійную камісію і яе кіраўніка, заслухоўвае і зацвярджае справаздачу Канцылярыі і Рэвізійнай камісіі, вырашае іншыя пытанні.

Нечарговая Асамблея склікаецца Канцылярыяй, ці з патрабавання не менш чым адной трэці рэгіянальных арганізацый ТБШ, або Рэвізійнай камісіяй.

Час і месца Асамблеі, нормы прадстаўніцтва, парадак абрання дэлегатаў вызначае Канцылярыя.

Асамблея правамоцна прымаць рашэнні пры наяўнасці больш як 1/2 абраных дэлегатаў. Рашэнне лічыцца правамоцным, калі за яго прагаласавала большасць прысутных дэлегатаў. Пасяджэнні Асамблеі праводзіць прэзідэнт або адзін з яго намеснікаў.

3.2. Кіраўнічым органам ТБШ паміж Асамблеямі з'яўляецца Канцылярыя, якая збіраецца не радзей, як адзін раз на месяц. Канцылярыя вырашае статутныя задачы ТБШ, зацвярджае каардынатараў праектаў, стварае камісіі і іншыя рабочыя органы, пры неабходнасці ўносіць змены і дапаўненні ў Статут, прымае сімволіку, пячаткі, формы бланкаў, кіруе паўсядзённай працай па вырашэнні задач Таварыства. Пасяджэнні Канцылярыі праводзіць канцлер пры наяўнасці больш як 1/2 яе сяброў. Рашэнне лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала 2/3 прысутных сяброў.

3.3. Аснова ТБШ — першасныя суполкі і рэгіянальныя арганізацыі (раённыя, гарадскія). Першасныя суполкі ствараюцца паводле тэрытарыяльнага і вытворчага прынцыпаў пры наяўнасці не менш чым трох сяброў Таварыства. Рэгіянальныя арганізацыі ствараюцца адпаведнымі ўстаноўчымі канферэнцыямі дэлегатаў першасных суполак (не менш трох першасных).

3.4. Канцылярыя ТБШ можа рэгістраваць бацькоўскія камітэты школ і класаў, гурткі беларусазнаўства як першасныя суполкі Таварыства, калі выкананы ўмовы іх стварэння, прадугледжаныя п.3.3.

3.5. Рэгіянальныя арганізацыі ТБШ рэгіструюцца ў Канцылярыі Таварыства згодна пададзеных пратаколаў устаноўчых канферэнцый.

3.6. Назіральная Рада — дарадча-аналітычны орган ТБШ, сябры якой абіраюцца Асамблеяй з ліку вядомых грамадскіх і дзяржаўных дзеячаў, навукоўцаў і педагогаў. Пры неабходнасці Назіральная Рада прапануе адпаведнаму органу змены і дапаўненні ў Статут ТБШ, дае раду па важнейшых пытаннях дзейнасці Таварыства. Назіральная Рада склікаецца па меры неабходнасці. Кіруе яе дзейнасцю прэзідэнт ТБШ.

3.7. Прэзідэнт Таварыства валодае паўнамоцтвамі кіраўніка ТБШ як юрыдычнай асобы. Ён можа перадаць частку сваіх паўнамоцтваў на вядзенне гаспадарча-фінансавай і іншай статутнай дзейнасці аднаму са сваіх намеснікаў.

3.8. Рэвізійная камісія — кантрольны орган Таварыства, які збіраецца не радзей аднаго разу на год:

- кантралюе дзейнасць выбарных органаў і арганізацыйных структур ТБШ;
- правярае вядзенне справаводства, выкананне Статута Таварыства;
- ажыццяўляе сваю дзейнасць у адпаведнасці з заканадаўствам.

Пасяджэнні Рэвізійнай камісіі праводзяцца па меры неабходнасці, але не радзей, чым раз на паўгода.

3.9. Тэрмін паўнамоцтваў выбарных органаў — тры гады.

3.10. Рашэнні калегіяльных органаў афармляюцца пратаколамі.

3.11. Справаводства вядзецца ва ўстаноўленым законам парадку. Дакументацыя, што вызначана законам, здаецца ў адпаведныя дзяржаўныя ўстановы.

4. СЯБРЫ ТБШ, ІХ ПРАВЫ І АБАВЯЗКІ

4.1. Сябрам ТБШ можа быць кожны грамадзянін Рэспублікі Беларусь старэйшы за 16 гадоў, а таксама іншыя грамадзяне і асобы без грамадзянства з ліку навукоўцаў, педагогаў, навучэнцаў, студэнтаў, іх бацькоў, што маюць дачыненне да навучальна-выхаваўчых установаў усіх тыпаў ад дашкольных да вышэйшых як з беларускамоўным, так і з іншамоўным навучаннем, хто прызнае мэты ТБШ, спрыяе іх ажыццяўленню.

4.2. Прыём сяброў у склад Таварыства, а таксама выхад з яго ажыццяўляецца першаснымі суполкамі, а пры іх адсутнасці — адпаведнымі кіраўнічымі органамі на падставе пісьмовай або вуснай заявы.

4.3. Сябры ТБШ маюць права выбіраць і быць абранымі ва ўсе органы Таварыства, браць удзел у пасяджэннях выбарных органаў з дарадчым голасам, выйсці з ТБШ па асабістым жаданні.

4.4. Сябры ТБШ абавязаны спрыяць дасягненню мэтаў Таварыства, вызначаных гэтым Статутам, своечасова ўносіць сяброўскія складкі, выконваць рашэнні выбарных органаў.

4.5. Сябры ТБШ абавязаны быць прыкладам ва ўжыванні беларускай мовы ў грамадскіх, службовых і бытавых (сямейных) справах.

5. МАТЭРЫЯЛЬНА-ФІНАНСАВАЯ АСНОВА ДЗЕЙНАСЦІ ТБШ

5.1. ТБШ мае свае сродкі, якія фармуюцца з дабрачынных ахвяраванняў прыватных асоб, установаў і прадпрыемстваў; з сяброўскіх складак; з паступленняў ад выдавецкай і іншых відаў дзейнасці, не забароненых заканадаўствам.

6. СПЫНЕННЕ ДЗЕЙНАСЦІ ТБШ

6.1. Спыненне дзейнасці ТБШ ажыццяўляецца шляхам рэарганізацыі ці ліквідацыі па рашэнні не менш як 2/3 прысутных дэлегатаў Асамблеі; Таварыства можа быць ліквідавана па рашэнні судовых органаў Рэспублікі Беларусь у парадку, прадугледжаным заканадаўствам.

6.2. Рэарганізацыя ТБШ адбываецца згодна з рашэннем Асамблеі, маёмасць і грашовыя сродкі пры гэтым пераходзяць да правапераемніка.

6.3. Ліквідацыя ТБШ ажыццяўляецца згодна з пастановай Асамблеі або на падставе рашэння судовага органа Рэспублікі Беларусь, якое ўступіла ў законную сілу.

6.4. Ліквідацыя ТБШ праводзіцца ліквідацыйнай камісіяй, створанай па рашэнні Асамблеі або суда. Маёмасць і грашовыя сродкі ТБШ пасля пагашэння абавязковых плацяжоў і крэдытарскай запазычанасці накіроўваюцца на ажыццяўленне мэтаў, прадугледжаных Статутам.

Статут прыняты Устаноўчай Асамблеяй Таварыства беларускай школы 22 сакавіка 1996 г.

Таварыства беларускай школы зарэгістравана Міністэрствам юстыцыі Рэспублікі Беларусь 30 жніўня 1996 г. (пасведчанне № 0760).

Адрас канцылярыі ТБШ: 220085, Менск, пр.Ракасоўскага, 93.

Кантактныя тэлефоны ў Менску: (017) 248-32-02 — Аляксандр Сядзяка, віцэ-прэзідэнт ТБШ, 232-47-01 — Алесь Лозка, віцэ-прэзідэнт ТБШ.

Нарады кіраўніцтва ТБШ адбываюцца што трэцяе пятніцы кожнага месяца ў менскай сядзібе ТБМ (вул. Румянцава,13, тэл. 233-25-11).

Чыталі?

Моўная гармонія: пра што спрачацца?

У жнівеньскім нумары расійскамоўнага часопіса "Нёман" маю ўвагу прыцягнуў артыкул кандыдата філалагічных навук, моваўнаўцы і грамадскага дзеяча Сяргея Запрудскага "Моўная гармонія: беларускі варыянт". Падумалася: нешта не вяжацца гармонія з Беларуссяй, але ж ёсць нейкі варыянт. Мы ведаем спадара Запрудскага як сур'ёзнага даследніка, значыць, назва артыкула не выпадковая. Ён мяне заінтрыгаваў, і захацелася падзяліцца ўражаннямі ад яго з нашымі чытачамі.

"З прыняццем у 1990 годзе Вярхоўным Саветам БССР спецыяльнага закона,— піша ва ўступе аўтар,— імкненне вярнуць да паўнацэннага жыцця мову карэннага насельніцтва Беларусі стала адчувальным фактарам і ў дзяржаўным жыцці нашай рэспублікі." Здавалася б, праблема вырашана — хоць бы ў прававых адносінах: няма пра што спрачацца! Аднак, гаворыць ён далей, "з той пары на старонках газет і часопісаў, на вуліцах і ў сценах парламента ідзе несупынная дыскусія пра абгрунтаванасць прынятага дэкрэта, аб магчымасці аднаўлення беларускай мовы, пра месца ў жыцці грамадства іншых моў і г.д.". Да чаго тая дыскусія давяла, мы ведаем.

Нездарма ўстрывожыўся спадар Запрудскі, я яго разумею. Моўная праблема ўзнікла не сёння і не толькі для беларусаў: для многіх этнасаў за гісторыю чалавецтва яна была вынікам трагічнага зыходу нацыяў у нябыт. Аўтар падае гэту праблему ў глабальным маштабе і ў гістарычнай перспектыве, каб высветліць — ці ёсць шанц у беларусаў? Загалоўкі раздзелаў гавораць самі пра сябе: "Быць самім сабой", "Двухмоўе", "У адпаведнасці з сусветным вопытам", "На балі ў дылетантаў"... Што значыць быць самім сабой? "Ва ўмовах, калі дзяржава не садзейнічае развіццю тае або іншае мовы, не падтрымлівае тае або іншае нацыянальнае культуры, перспектывы іх захавання вельмі праблематычныя..." У Беларусі, калі моўная сітуацыя стабілізавалася і пайшоў натуральны працэс адраджэння, людзі, надзеленыя дзяржаўнай уладай, стварылі згубную для беларускай мовы абстаноўку, і быць самімі сабой на радзіме беларусам сапраўды стала праблематычна.

Аўтар усебакова аналізуе вытокі беларуска-расійскага білінгвізму, які ў нас фактычна насаджаўся партыйна-савецкай сістэмай, паслядоўна выцясняючы беларускую мову з грамадскага ўжытку. Ён звяртаецца да вопыту замежных краін у справе вырашэння моўных праблем, у прыватнасці, Швейцарыі. "Падобна, што "швейцарскую мадэль" нам раз-пораз прапануюць... з-за няведання,— піша С.Запрудскі.— Гэта адбываецца таму, што ў апошнія гады ў прафесійных спрэчках у нас занадта часта сталі прымаць удзел непрафесіяналы. Дамінантай у грамадскім развіцці ў гэты час была барацьба за дэмакратыю — і, змагаючыся за яе, за права кожнага мець і выказваць сваю думку, мы самі не заўважылі, як апынуліся на балі ў дылетантаў". Аўтар не галаслоўны — ён прыводзіць шматлікія прыклады публікацый з нашых цэнтральных газет, у якіх папулярызаваліся моваўнаўчыя практыкаванні, напрыклад, віцебскай пенсіянеркі, інжынера па адукацыі Музы Іванаўны Тарасевіч. "Але чаму, мякка кажучы, не вельмі навуковыя артыкулы Музы Тарасевіч неаднаразова атрымлівалі "зялёнае святло" ў многіх дзяржаўных выданнях? — пытаецца аўтар.— Няўжо перад навукай і сродкамі масавай інфармацыі стаяць проста супрацьлеглыя задачы: навука заклікана адкрываць ісціну, а газеты існуюць для таго, каб яе... закрываць?"

Цікавы экскурс спадара Запрудскага ў тэорыю і гісторыю пытання аб выміранні моваў са спасылкай на працы сусветна вядомых лінгвістаў. Так, прафесар Аўстралійскага універсітэта, даследнік гэтай праблемы, Стывен Вурм, сцвярджае ў сваёй рабоце "Прычыны і абставіны смерці моваў", што мовы гінуць па дзвюх галоўных прычынах. Першая — гэта гібель усіх носьбітаў мовы, колькасна невялікіх,— у выніку войн, катастроф, генацыдаў і г.д. Другі комплекс прычын, паводле Стывена Вурма, звязаны з "экалогіяй" той ці іншай мовы, калі ў выніку цесных кантактаў паміж мовамі ўзнікае канфлікт, у якім адзін з бакоў аказваецца больш моцным і агрэсіўным. Вось вам дакладная характарыстыка моўнай сітуацыі на Беларусі: больш моцнай расійскай мове і яе агрэсіўным носьбітам дзякуючы дзеячам вышэйшага рангу, якія ўвасабляюць дзяржаўную ўладу, створаны ўмовы найбольшага спрыяння, а беларуская мова зноў заганяецца ў кут.

"Занадта многа бед у нашым жыцці адбываецца з-за нашай неадукаванасці,— заканчвае свой глыбокі, аналітычны артыкул спадар Запрудскі,— але больш за ўсё пагібельныя дылетанты, якія займаюць высокія дзяржаўныя пасады. Між іншым, вядома, што дыктатура непрафесіяналаў не можа доўжыцца надта доўга, яна — не вечная. Вось і сённяшняе ўсеўладдзе дылетантаў у моўнай палітыцы, якое нямала садзейнічала пераводу мовы беларускага народа ў ранг падвергнутых пагрозе знікнення, несумненна, у бліжэйшай будучыні будзе пахіснута. Такое патрабаванне часу".

А пакуль патрыётам Бацькаўшчыны даводзіцца ўпарта змагацца з нігілістамі і русіфікатарамі.

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

З рэдакцыйнай пошты

Будзем жыць па праўдзе!

Мы, студэнты трэцяга курса Мазырскага дзяржаўнага педінстытута, разам са сваім куратарам, дацэнтам Л.А.Піскун, перш за ўсё хочам выказаць удзячнасць народнаму паэту Беларусі, старшыні Цэнтральнай Рады ТБМ Нілу Сымонавічу Гілевічу за яго ліст-зварот да студэнцкай і вучнёўскай моладзі Беларусі "Вучыцца праўдзе і нацыянальнай годнасці", змешчаны ў газеце "Наша слова" № 35 за 29 жніўня г.г. Мы чыталі яго і абмяркоўвалі ў кожнай студэнцкай групе на факультэце педагогікі і методыкі пачатковага навучання і цалкам згодныя з Вашымі думкамі і меркаваннямі, шаноўны Ніл Сымонавіч! Ваш непакой вельмі блізкі студэнцкай моладзі, бо мы адчуваем, што антыбеларускія сілы ў працэсе нацыянальнага адраджэння нанеслі нам удар. Мы абураны той кампаніяй, якая пачалася ў гэтым навучальным годзе за пераход беларускамоўных школ на расійскамоўныя. Мы перакананыя ў тым, што беларуская мова павінна быць адзінай дзяржаўнай моваю ў Рэспубліцы Беларусь, як перакананыя ў тым, што так яно і будзе, бо, усведамляючы свой грамадзянскі абавязак, мы будзем наглядаць гэты шчаслівы час.

У нашай навучальнай установе (Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут) многімі выкладчыкамі выконваецца Закон аб мовах і палажэнні Канстытуцыі РБ, паводле якой беларуская мова ў нас з'яўляецца дзяржаўнай. У прыватнасці, на беларускай мове выкладаюцца матэматыка (Р.А.Кірбай, В.М.Вількс), філасофія (Кірылаў), замежная дзіцячая літаратура, дзіцячая літаратура расійская і беларуская дзіцячая літаратура (Піскун Л.А.) і інш.

Вывучаючы праект Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, які прапануецца на рэферэндум, у артыкуле 17 першага раздзела чытаем: "Дзяржаўнай моваю ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца беларуская мова". ("Русский язык имеет равный статус с белорусским").

Апошняе трэба закрэсліць. Інакш атрымліваецца, як бачна, з аднаго боку, Канстытуцыя (праект) бярэ пад абарону беларускую мову як дзяржаўную ў нашай краіне, а з другога — дае "дубінку" ворагам беларушчыны...

Мы не згодныя з такой фармулёўкай артыкула 17. Трэба пакінуць: "Дзяржаўнай моваю ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца беларуская мова".

У артыкул 19 неабходна ўнесці наступныя дапаўненні (папраўкі). Чытаем: сімваламі Рэспублікі Беларусь як суверэннай дзяржавы з'яўляюцца яе Дзяржаўны сцяг (трэба дадаць: бел-чырвона-белы), Дзяржаўны герб (трэба дадаць: "Пагоня") і Дзяржаўны гімн (трэба дадаць: на тэкст і мелодыю якога аб'явіць конкурс).

Наогул жа, мы перакананыя: гэты рэферэндум, які так паспешліва рыхтуецца і аднабока масіравана прапагандуецца, разлічаны толькі на маладасведчаных у пытаннях палітыкі і права людзей. У выпадку, калі большыня выбаршчыкаў прагаласуе за пастаўленыя пытанні, гэта будзе на руку антыдэмакратычным сілам дзеля ўсталявання ў нашай краіне дыктатарскага рэжыму. Свядомым грамадзянам Беларусі ў гэты час ніякі рэферэндум не патрэбны!

Студэнты III курса Мазырскага дзяржаўнага педінстытута, куратар — дацэнт Людміла ПІСКУН.

Нацыянальная самасвядомасць і мова

(Заканчэнне. Пачатак на с.1.)

скіх адносін, мала дапамагала справе, бо і самі гэтыя адносіны разумеліся як матэрыяльныя, дзяржаўна-прымусовыя ў канчатковым выніку нормы. Сама ж свядомасць народа трактавалася як нешта ўяўнае і нерэальнае, тым болей, што менавіта як дух народа яна часам і кампраметавалася, як тое мела месца ў некаторых нямецкіх вучоных, якія пайшлі ў свой час на супрацоўніцтва з адкрытым расізмам і нацыяналізмам фашысцкага толку. Хаця і ў гэтым сваім тэрміналагічным азначэнні мы сустракаем тое паняцце, напрыклад, у такога вялікага немца, як Вільгельм фон Гумбальт, які спецыяльна ставіў пытанне аб духу народа і аб цесных суадносінах яго характару з характарам мовы, грунтуючы ўсю гэтую праблему на сістэме агульначалавечых духоўных каштоўнасцяў.

Тое ж самае можна было б сказаць і пра мову. Марксісцкая трактоўка яе як **матэрыялізаванай** свядомасці вяла да таго, што пры вывучэнні яе ўся ўвага сканцэнтроўвалася выключна на яе знешняй, матэрыяльнай форме. Аднак, яе духоўны змест, г.зн. семантыка, сэнс заставаліся пры гэтым убаку. Прычым гэта характэрна не толькі для марксісцкага, але і для ўсяго еўрапейскага мовазнаўства, што абумовілася шпенглераўскім пераходам заходнееўрапейскай культуры ў стан цывілізацыі, які сам Шпенглер характарызаваў, як ператварэнне арганізма ў механізм, а вядомы французскі філосаф-традыцыяналіст Р.Генон — нават як своеасаблівае "зацвярдзенне" культуры, што пачынае ўжо хіліцца да ўпадку.

У чыста філасофскім плане "перакос" у бок матэрыяльнага за кошт духоўнасці з'яўляецца сам, так бы мовіць, адхіленнем ад ісціны. Ісціна ж — толькі ў адзінстве таго і другога, у адзінстве матэрыі і духу, формы і зместу, тэксту і яго значэння. І на Захадзе зараз выразна адчуваецца менавіта такое разуменне ісціны, што можна добра бачыць на прыкладзе філасофіі неатамістаў, Тэйяра дэ Шардэна і таго ж самага Р.Генона. Неатамізм, зрэшты, як прадракальнік духоўнага адраджэння заходняй культуры, сам узнік яшчэ ў сямідзесятых гадах мінулага стагоддзя ў выглядзе рэакцыі на распачатую тады матэрыялізацыю жыцця і на ўзнікненне марксізму. Нешта падобнае адбылося значна пазней у вельмі паскоранай і абвостранай форме і ў Расіі, калі як рэакцыя на расійскую форму марксізму — бальшавізм — амаль імгненна з'явілася на гістарычнай арэне расійская рэлігійная філасофія.

У плане цікавячай тут нас праблемы суадносін паміж моваю і свядомасцю народа, на больш канкрэтным узроўні такое разуменне Логасу як непарыўнага адзінства слова і паняцця, мовы і свядомасці можна стрэць неаднойчы. Найбольш блізкай да гэтай праблемы можа быць названая добра вядомая сярод лінгвістаў і культуролагаў канцэпцыя Сэпіра-Уорфа, згодна якой кожны чалавек бачыць акаляючы яго рэальны свет як бы праз каардынатную сетку сваёй роднай мовы, г.зн. мова з'яўляецца не толькі пасіўным вынікам матэрыялізацыі свядомасці, духу, але і яго актыўным, жывым уцелясненнем, яго, так бы мовіць, звышматэрыяльнай рэалізацыяй. Тое, зрэшты, бачыў і разумеў ужо Гумбальт, калі пісаў, што "розныя мовы — гэта зусім не розныя абазначэнні адной і той жа рэчы, а розныя бачанні яе". Такая актыўна-дзейсная рэалізацыя духу можа быць выразна прадэманстравана на прыкладзе мастацтва, і не толькі ў мастацкай літаратуры, дзе такую ролю адыгрывае як бы само слова, але і ў выяўленчым, напрыклад, мастацтве. Пагэтаму і ў карціне нацыянальна-свядомага беларускага мастака, г.зн. калі ён, так бы мовіць, і думае на беларускай мове, вострае вока даследніка павінна заўважыць пэўныя адрозненні ад карціны на той жа сюжэт мастака расійскамоўнай, напрыклад, культуры.

Такая дзейсна-актыўная роля духу, свядомасці ў мове як знакава-матэрыяльнай сістэме пранізвае сабою не толькі духоўную, але і матэрыяльную культуру народа, надаючы ёй вельмі выразны нацыянальна-адухоўлены характар. Тое, што ўласна духоўная культура, г.зн. рэлігія, філасофія, мараль і навука базуюцца на пэўнай мове, як на сваім непасрэдным носьбіце, — зусім відавочная рэч, гэтаксама як такім жа непасрэдным носьбітам культуры матэрыяльнай з'яўляюцца фізічныя рэчы. Як пісаў Фуко, словы і рэчы складаюць сабой культуру ўвогуле. У мастацкай культуры, якая ўяўляе сабою як бы нейкі сярэдзінны, прамежкавы пласт культуры, што злучае сабою матэрыяльны і духоўны яе полюсы ў адзінае гарманічнае цэлае, вядомае нам як мастацкі вобраз, духоўна-моўны пачатак выступае таксама даволі выразна; у мастацкай літаратуры — непасрэдна, а ў выяўленчым мастацтве — ужо больш апасродкавана. Выразна выяўляецца ён і ў іншых мастацтвах, як, напрыклад, у музыцы, дзе пачатак гэты можна лёгка ўбачыць у фразіроўцы і інтанацыі, што нямецкі філосаф і музыказнаўца К.Штумпф нават паклаў некалі ў аснову сваёй канцэпцыі моўнага паходжання музыкі ўвогуле.

Аднак і ў сферы матэрыяльнай культуры моўна-сэнсавы пачатак можа быць выкрыты з дапамогаю нескладанага разважання. Як ні парадаксальна, такое правільнае ў прынцыпе разважанне мы знаходзім у Маркса, што не вельмі, праўда, стасуецца з ягоным матэрыялізмам, у вядомым параўнанні архітэктара з пчалой. Маркс сцвярджае там, і сцвярджае справядліва, што перш чым нешта зрабіць, чалавек абдумвае гэта нешта, у яго мозгу ўзнікае ідэя гэтага нешта, якая абавязкова атрымлівае славеснае, моўнае афармленне. Створаная такім чынам рэч сапраўды як бы нясе на сабе адбітак слова. Гэта пацвярджаецца тым, што кожнай рэчы матэрыяльнай культуры ў духоўным яе пласце заўсёды адпавядае маркіруючае тую рэч слова, дзякуючы чаму і слова, і рэч атрымліваюць пэўную, строга акрэсленую семантыку, сэнс. Калі б, напрыклад, беларускі селянін нечакана знайшоў у сваім працоўным інвентары аўстралійскі бумеранг альбо пачуў дзесь само гэтае слова, то ні слова, ні рэч для яго былі б незразумелымі, г.зн. не мелі б сваёй семантыкі, сэнсу, паколькі не ўваходзілі б у сістэму яго нацыянальнай культуры.

Каб падсумаваць сказанае і яшчэ раз падкрэсліць ролю мовы ў сістэме культуры, нагадаем толькі вядомае ўжо палажэнне аб тым, што культура ў цэлым уяўляе сабой строга іерархічную знакавую сістэму, дэнататамі якой з'яўляюцца на ўзроўні духоўнай культуры знак-сімвал, на ўзроўні мастацкай культуры — знак-вобраз і на ўзроўні культуры матэрыяльнай — знак-рэч. Уся культура, такім чынам, а не толькі адзін яе духоўны пласт, што непасрэдна рэалізуе сабой нацыянальную свядомасць, ёсць нейкі своеасаблівы тэкст, але не ў плане постмадэрнісцкага моднага зараз яго разумення, а як носьбіт унутранага духоўнага сэнсу, г.зн. **свядомасці** народа — творцы дадзенай культуры. І вывучэнне структуры гэтага агульнакультурнага "тэксту" — задача зусім маладой яшчэ структурнай культуралогіі.

Вернемся, аднак, да духоўнага пласта культуры, які, як ужо было сказана, непасрэдна ўвасабляе сабою свядомасць праз характэрнага свайго носьбіта — мову, і прасочым цяпер, як жа канкрэтна адбываецца там гэтае ўвасабленне нацыянальнай свядомасці, альбо, як яе называлі некалі філосафы, духу народа. Калі свядомасць, як толькі што было паказана, насычае сабою нават прадметы матэрыяльнай культуры, як бы прыўздымаючы іх над "сырой", згодна выразу К.Леві-Строса, бездухоўнай прыродай і надаючы ім пэўную адухоўленасць, сэнс, увасобленых ў іх структуры і функцыянальнасці, то ў сферы духоўнай культуры дух у сваю чаргу не можа пазбавіцца ад "абцяжарваючай яго матэрыі" (Маркс). І гэта зусім нармальна, бо і дух, і матэрыя, згодна дыялектычнай логіцы, утвараюць сабою хоць і супярэчлівае, але адзінства. Матэрыялізм жа і ідэалізм ёсць толькі крайнія полюсы гэтага адзінства. Характэрна, што, напрыклад, рэлігійная філасофія неатамізму гэтых крайнасцяў імкнецца пазбягаць, называючы сябе **філасофіяй рэалізму**. Нават рэлігія, што займае самыя "стратасферныя" вышыні духоўнай культуры і мае ўжо справу з чыстым духам у асобе Бога, і тая не можа абысціся без мовы як "абцяжаранай матэрыяй" формы духу. Апостал Павел, напрыклад, хоць і сцвярджаў, што "словы забіваюць, а жыватворыць дух", але і ён звяртаўся да сваіх вернікаў са словамі і нават пісаў лісты.

Рэлігія, такім чынам, будучы суб'ектыўна найбольш чыстай у духоўным сэнсе формай свядомасці і найбольш, так бы мовіць, блізкім да Неба ўзроўнем духоўнай культуры, як нейкай структурнай іерархіі, тым не менш аказваецца звязанай і з моваю як формай зямнога яе існавання. На ўзроўні рэлігіі чалавек усведамляе сябе часткай Вялікага Цэлага, той Абсалютнай Рэальнасці, якая ў тэалогіі акрэсліваецца як Бог. Як піша вядомы пратэстанцкі тэолаг П.Тыліх, чалавек павінен мець мужнасць быць часткай. Пагэтаму ўзровень агульначалавечых духоўных каштоўнасцяў і абмежаваная толькі гэтым узроўнем антрапацэнтрычная свядомасць з адпавядаючай ёй абстрактна-гуманістычнай культурай не можа задавальняць чалавека. Гуманізм з неабходнасцю павінен быць, згодна з выразам Ж.Марытэна, інтэгральным гуманізмам, г.зн. уключаць у сябе і Бога як сваё Абсалютнае Цэлае. У той жа час гуманізм такі не павінен і траціць свой зямны, чалавечы характар, і адпавядаючая яму свядомасць з неабходнасцю ж набывае "абцяжараны матэрыяй" моўны характар. Пагэтаму ж, магчыма, і Кірыл з Мяфодзіем пераклалі стара-грэцкае Logas славянскім Слово, і ў мове нямецкай Фауст у Гётэ, цытуючы Іаана, гаворыць: "Geschrieben steht: im Anfang war das Wort!".

Наступны ўзровень свядомасці і адпавядаючая ёй іерархічная ступень духоўнай культуры, якая мае сваім аб'ектам Сусвет, ці, як гаварылі старажытныя грэкі, Космас з яго адносна больш канкрэтным, чым у рэлігіі, формамі існавання — гэта філасофія і навука. Менавіта філасофія існуе, па выразу Бертрана Расела, на нічыйнай зямлі паміж рэлігіяй і навукай, запаўняючы сабою плаўную градацыю пераходаў у структурнай іерархіі духоўнай культуры, і пагэтаму мова ў філасофіі як форме народнай свядомасці адыгрывае ўжо куды больш істотную ролю, чымся ў рэлігіі. Нягледзячы на сваю арыентацыю яшчэ пераважна на агульначалавечае, так бы мовіць, сістэму каардынат, філасофія носіць ужо і дастаткова прыкметную нацыянальную характэрнасць, і галоўную ролю ў такой яе характарызацыі якраз і адыгрывае нацыянальная мова, бо чыста агульначалавечай мовы, як вядома, не існуе. Гэта выразна бачыцца, калі параўнаць паміж сабою, напрыклад, нямецкую, англійскую і французскую школы філасофствавання. Характэрная зместавая, сэнсоўная іх спецыфіка ў многім выражаецца і праз спецыфіку моўнанацыянальнай формы, хаця пэўны традыцыяналізм, абстрактнасць і архаізацыя могуць быць заўважаныя і тут, што ў гісторыі еўрапейскай філасофіі знайшло сабе выраз у доўгі час стойкім ужыванні старагрэцкай і лацінскай моваў.

І толькі ў сферы мастацкай культуры і менавіта ў мастацкай літаратуры, тэатры і кіно духоўнае і матэрыяльнае пачынае ўтвараць ужо па-свойму гарманічнае, цэласнае адзінства, якое і ўцелясняецца ў канкрэтна-жывой, сакавіта-вобразнай нацыянальнай літаратурнай мове, дзе вялікую ролю адыгрывае ўжо не толькі ідэя, думка, але само акустычнае гучанне яе матэрыяльнай формы. Так, паэзія, напрыклад, непасрэдна ўжо выкарыстоўвае алітэрацыі, рыфму і рытміку для перадачы заключанай у ёй эстэтычнай інфармацыі, што адпаведна робіць яе цяжка перакладальнай на іншыя мовы, ды і празаічныя пераклады нямала трацяць пры перакладзе ў сваёй эстэтычнай каштоўнасці. Мова на гэтым узроўні становіцца нацыянальнай ужо ў поўным сэнсе гэтага слова. Адпаведна і сэнсавы яе змест, што нясе на сабе і выражае нацыянальную свядомасць, пачынае арыентавацца ўжо не столькі на агульначалавечыя, колькі на канкрэтна народныя, нацыянальныя ідэалы і каштоўнасці. Вось чаму нацыянальны характар культуры відавочней за ўсё і выступае перад намі ў мастацкай літаратуры і тых мастацтвах, што непасрэдна звязаныя з жывым, пачуццёва афарбаваным нацыянальным словам. Пры гэтым чыста духоўны, рацыянальны яго характар пачынае дапаўняцца і пачуццёвай эмацыянальнасцю, звязанай ужо з цялесным быццём чалавека. Вось чаму нацыянальныя рысы культуры відавочней за ўсё выступаюць перад намі ў мастацкай літаратуры і тых мастацтвах, што непасрэдна звязаныя з моваю.

Слова і паняцце, мова і мысленне, свядомасць, такім чынам, звязаныя паміж сабою нерастаргальным адзінствам, гэта, па сутнасці, два бакі аднаго і таго ж, як, напрыклад, цела і душа ў чалавеку. Тут жа нас цікавіць праблема свядомасці, г.зн. паняцця, хоць і звязаная самым цесным чынам з мысленнем, але значна шырэйшага за гэта апошняе. Мысленне — гэта як бы падмурак, аснова свядомасці, тым болей свядомасці духу, народа, нацыі, што тут і маецца, уласна кажучы, на ўвазе. У поўным сэнсе мысленне так адносіцца да нацыянальнай свядомасці, як мова народа — да яго духоўнай культуры ў цэлым. Строга кажучы, мікраўзроўнем тут былі б суадносіны паміж асобным словам і паняццем, праблема, хоць і вядомая ўжо гогалеўскаму Пятрушку, але тым не меней і зараз вострa цікавячая сучасную навуку, тэорыю інфармацыі, у прыватнасці. Згодна гэтай тэорыі значэнне слова, яго семантыка вызначаецца яго структурай як сістэмнай узаемасувяззю паміж складаючымі тое слова марфемамі і фанемамі. Так жа сама вызначаецца і сэнс сказа як пэўнай структурнай сістэмай узаемасувязяў паміж паасобнымі словамі, і сэнс пэўнага абзаца, што складаецца з узаемазвязаных сказаў, і гэтак далей аж да сэнсавага зместу нейкага цэласнага вялікага тэксту. Працягваючы такое разважанне далей, мы ўпаўне лагічна прыходзім да ўсяе нацыянальнае духоўнае культуры як пэўнага тэксту, формай якога выступае мова народа, а зместам — яго нацыянальная свядомасць.

Мы ўжо бачылі, што духоўная культура мае сістэмную іерархічнасць, як своеасаблівую шматступенную шкалу пераходных узроўняў, самым верхнім (па блізасці к духоўнаму полюсу) з якіх з'яўляецца рэлігія, а самым ніжнім — мастацкая літаратура, дзе даволі значную ролю адыгрывае непасрэдна ўжо і акустычны бок мовы, яе матэрыяльная форма. Гэткую ж сістэмную іерархічнасць мае і структура нацыянальнай свядомасці, пачынаючы з разумення канкрэтна-пачуццёвай прадметнасці акаляючага аб'ектыўнага свету і канчаючы паняццем Бога, дзе — дыскурсіўнае мысленне пераходзіць ужо ў акт непасрэднага ўспрымання гэтага паняцця — веру.

Мова аказваецца, такім чынам, звязанай з культурай у цэлым самай арганічнай сувяззю: на ўзроўні матэрыяльнага пласта культуры апасродкавана, на ўзроўні духоўнага пласта — непасрэдна. Пагэтаму і з нацыянальнай свядомасцю і самасвядомасцю яе сувязь мае непарыўны характар. Без нацыянальнай мовы не існуе і нацыянальнай культуры, а значыць, і самога народа як сістэмна арганізаванага сацыяльнага арганізма, які ўсведамляе і разумее не толькі акаляючае асяроддзе, але і самога сябе.

Беларускае замежжа

"Кантакты і дыялогі"

Выданне гэтага інфармацыйна-аналітычнага і культуралагічнага бюлетэня, прадугледжанае статусам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, ажыццяўляецца Нацыянальным навукова-асветным цэнтрам Ф.Скарыны і адрасуецца тым, хто цікавіцца міжнацыянальнымі, міжкультурнымі і міжрэлігійнымі праблемамі і кантактамі ў жыцці беларускага грамадства, уключаючы дыяспару, узаемадзеяннем Беларусі з іншымі краінамі і народамі. У ім — даклады з міжнародных канферэнцый, "круглых сталоў", надрукаванае пра кантакты ў Беларусі і свеце, звесткі, якія паступаюць у банк інфармацыі Скарынавага цэнтра, дайджэсты, складзеныя па матэрыялах бягучай прэсы, матэрыялы пра стрэчанае і знойдзенае і да т.п. Адзначу, што Міжнародны камітэт беларусістаў дасылае гэты бюлетэнь-месячнік у 17 краін свету,— туды, дзе найбольш актыўна працуюць беларусісты. Звернемся да канкрэтных матэрыялаў.

З рубрыкі "Артыкулы". У сваім даследаванні **"Канцэпцыя сучаснай нацыянальнай адукацыі ў кантэксце ўзаемаадносінаў Усходу і Захаду"** (№ 1) Леанід Ціханаў паказвае, што вышэйшая школа Беларусі на сучасным этапе з'яўляецца безнацыянальнай. Палітыка Рэспублікі Беларусь і дзеючы Закон аб адукацыі арыентуюць вышэйшую школу "на абслугоўванне не столькі нацыі, колькі таго вялікага маргіналізаванага слоя насельніцтва, што ўзнік у выніку масавых сацыяльных і нацыянальных зрухаў у часы звышцэнтралізаванага кіравання адукацыяй". Таму галоўная задача педагагічнай тэорыі і практыкі на сёньняшні дзень, лічыць аўтар, вярнуць усю сістэму падрыхтоўкі педагагічных кадраў на глебу нацыянальнай культуры.

У чым жа аўтару бачацца найбольш прыкметныя рысы новай сістэмы вышэйшай педагагічнай адукацыі ў кантэксце ўзаемаадносінаў Усходу і Захаду? Па-першае, яна павінна арыентавацца на адраджэнне Бацькаўшчыны і захаванне нацыянальных каштоўнасцяў, якія ўключаюць у сябе нацыянальную ментальнасць, мову, культуру, асобыя традыцыі мыслення, дзяржаўнасць, сям'ю. А па-другое, яна павінна пераўтварыцца са школы запаміналення і ўзнаўлення інфармацыі ў школу мыслення і творчасці. Пабудова гэтай новай сістэмы педагагічнай адукацыі патрабуе гуманізацыі, мадэрнізацыі, рацыяналізацыі, павышэння навуковага ўзроўню і ўзбагачэння педагагічнай накіраванасці вучэбна-выхаваўчага працэсу ў вышэйшых навучальных установах.

Эдуард Дубянецкі. "Ментальнасць грамадзян Беларусі ў сучасны перыяд" (№ 7-8). Аказваецца, фактар ментальнасці, фенамен ментальнасці, на якую раней не звярталася ўвага ў даследчай практыцы і якая тлумачыцца "як светабачанне, спосаб мыслення, склад розуму розных супольнасцяў людзей ці асобнага чалавека", патрабуе ў сапраўднасці ўсебаковага і ўважлівага вывучэння, паколькі істотна ўплывае на развіццё грамадства. Абапіраючыся на дадзеныя фалькларыстыкі, аўтар паказвае, што на працягу многіх стагоддзяў аж да сучаснага перыяду ментальнасць беларускага народа заставалася традыцыйна дахрысціянскай, язычніцкай, і толькі ў XX стагоддзі яна прыкметна змянілася, паколькі надышла "эра мас" — эпоха, якая вывела на авансцэну гісторыі натоўпы людзей, парушыўшы такім чынам як грамадскія асновы жыцця, так і традыцыйную ментальнасць беларусаў і іншых народаў. Сёння можна гаварыць пра ментальнасць "савецкага таталітарнага чалавека", якою вызначаюцца і беларусы. Для яе характэрна "празмерная зайдзалагізаванасць, зацяты атэізм, схільнасць да ўсялякіх ксенафобій (найперш у выглядзе нянавісці да шматлікіх замежных і мясцовых "ворагаў", непрыхільнасці да іншадумства), кансерватызм, нежаданне прагрэсіўных грамадскіх змен і радыкальна-дэмакратычных пераўтварэнняў, разбурэнне нацыянальнай самасвядомасці, адрачэнне ад сваіх народных традыцый, роднай культуры, мовы і да т.п."

Адзначаныя асаблівасці ментальнасці савецкага чалавека і зараз характэрныя яшчэ для значнай часткі насельніцтва Беларусі. Па сваёй палітыка-культурнай арыентацыі гэтыя людзі — прыхільнікі камуністычнай ідэалогіі, аўтарытарных метадаў кіравання, адмаўлення дэмакратыі і суверэнітэту краіны, адмаўлення нацыянальных каштоўнасцяў. Яны агрэсіўна супрацьстаяць прыхільнікам ідэй дэмакратычнага грамадства, дзяржаўнай незалежнасці і свабоднага развіцця нацыянальнай культуры, што можа прывесці, як мяркуе аўтар, да сацыяльнага выбуху або наадварот, да ўзмацнення грамадскай пасіўнасці. Ментальнасць нацыі, сцвярджае аўтар, у значнай ступені залежыць ад нацыянальнай свядомасці, якую можна вызначыць "як своеасаблівую сістэму ўяўленняў, ведаў і пачуццяў супольнасці людзей (у тым ліку яе асобных індывідаў) аб сваёй прыналежнасці да пэўнай нацыі, яе гістарычным шляху, а таксама аб саміх сабе, сваім паходжанні, сваім месцы і ролі ў жыцці роднага народа". "Фармаванне нацыянальнай самасвядомасці, — адзначае аўтар,— адбываецца паступова, у працэсе нацыягенезу і этнасацыялізацыі на аснове ўсведамлення людзьмі свайго агульнага паходжання, адчування непарыўнай звязанасці з роднай зямлёй, гісторыяй свайго краю, адпаведнымі этнакультурнымі традыцыямі, звычаямі, мовай".

Пад рубрыкай "Артыкулы" апублікаваны таксама каштоўныя працы Карыны Бард'е (Францыя) "З гісторыі французска-беларускай барацьбы супраць фашызму", Валянціна Грыцкевіча (Санкт-Пецярбург) "Беларуская гісторыяграфія ў яе міжнацыянальным кантэксце", Аляксея Рагулі "Культура ўтапічнага мыслення і выбар нацыянальнага шляху", Ніны Брэдэрлоў (Патсдам) "Беларусы — паміж вайной і мірам", Астрыда Зама (Германія) "Няўжо асаблівы беларускі шлях?" і інш.

Рубрыка "Беларусь вачыма замежных вучоных" таксама багатая на глыбокія арыгінальныя даследаванні, якія датычаць розных аспектаў гісторыі і культуры Беларусі. Так, **Бруна Дрвескі** ў сваім даследаванні **"Беларусь як полюс культуры і як вернутая ў гісторыю прастора"** (№ 2) характарызуе "з пункту гледжання вонкавага назіральніка" гісторыю нашай краіны адным сказам: "Беларусь — зона пастаяннага сутыкнення разнастайных уплываў і ўзаемапранікнення розных культурных традыцый". Ідучы ад гэтай тэзы, даследчык тлумачыць вытокі сучаснай нацыянальнай свядомасці беларусаў і адметнасць рысаў Беларусі, іншасць, спецыфіку якой адчуваюць усе яе суседзі ("Яна ўвабрала ў сябе занадта многа польскіх уплываў, каб стаць расійскай, і занадта многа ўплываў расійскіх, каб змагла стаць польскай"). Развіваючы тэму даследавання, аўтар паказвае, "наколькі адметнасць Беларусі выводзіцца з рысаў, якія яна сама стварыла; наколькі адметнасць Беларусі з'яўляецца вынікам яе саўдзелу разам з рознымі суседзямі ў розных дзяржаватворчых і культуратворчых працэсах; наколькі адметнасць Беларусі выводзіцца з яе гістарычнай ролі пасрэдніка паміж яе суседзямі, якія вельмі адрозніваюцца па дзяржаўных і культурных традыцыях".

Яўген Шыраеў. "Рэтраспектыўны погляд на этнічнае ўзаемадзеянне беларусаў з суседзямі" (№ 1). Тое, што сёння мы абмяркоўваем пытанне менталітэту, этнасу, генатыпу — не выпадковасць, а сведчанне пазнаць сябе, свае карані, гісторыю свайго народа. Роднаснае, як паказаў Шыраеў, найбольш поўна выяўляецца праз генетычныя, этнічныя і антрапалагічныя прыкметы і асаблівасці, якія даюць магчымасць меркаваць пра сваяцтва з іншымі народамі. На сфармуляванае ў пачатку працы пытанне, хто беларусам бліжэй і роднасней па знешніх і ўнутраных адзнаках, аўтар у заключных радках адказвае на яго так: "Калі браць (у якасці прыярытэтных — **І.К.**) этнагенетычныя і антрапалагічныя адзнакі, то беларусам найбольш роднасныя балцкія народы, а калі браць этналінгвістычныя і канфесійныя адзнакі, то ім роднасней расійскія".

Рубрыка "Прысутнасць беларускай культуры ў свеце" змяшчае самыя розныя і часам нечаканыя публікацыі. Мяркуйце самі: Маніка Банькоўскі Цюліг (Цюрых) "Судакрананні паміж Беларуссю і Швейцарыяй", Валянціна Мыцько (Нью-Йорк) "Беларусы ў англамоўных энцыклапедычных выданнях", Вера Рыч (Лондан) "Звесткі пра Беларусь у ісландскіх сагах", Аляксей Мусорын (Новасібірск) "Лексічныя беларусізмы ў рускіх гаворках Новасібірскай вобласці", Ніна Баршчэўская (Варшава) "Удзел беларускай рэдакцыі польскага радыё ў працэсе будавання новых беларуска-польскіх адносінаў" і інш.

Рубрыка "Беларусы ў свеце" змяшчае старонкі будучага энцыклапедычнага даведніка пра славутых беларусаў свету, тых, хто спрычыніўся да гонару і славы іншых народаў і краін. Тут мы сустракаем і імёны вядомых сучаснікаў: паэта Кастуся Акулы (ЗША), публіцыста і культурнага дзеяча Юлі Андрусішынай (ЗША), беларускіх мастакоў Ніны Анісімавай (Аўстралія), Тамары Стагановіч (ЗША), Канстанціна Геда (Аргенціна), спевака, музыканта, публіцыста і грамадскага дзеяча Данчыка-Андрусішына (ЗША), вядомых дзеячаў беларускага адраджэння ў замежжы Зоры і Вітаўта Кіпеляў, Янкі Запрудніка (ЗША), айца Аляксандра Надсана (Вялікабрытанія), беларускага пісьменніка і грамадскага дзеяча Сакрата Яновіча (Польшча) і многіх іншых.

Рубрыка "Дыялогі" публікуе інтэрв'ю з дзеячамі культуры і навукі. Прыкладам можа стаць гутарка з Мікалаем Ількевічам, прафесійным вайскоўцам, які пачаў збіраць і публікаваць невядомыя матэрыялы з жыцця рэпрэсаваных М.Гарэцкага, В.Ластоўскага, С.Некрашэвіча, Я.Лёсіка ды іншых.

Матэрыялы рубрык "Пошукі і знаходкі", "Страты і іх вяртанне" — пра нашы духоўныя скарбы, мастацкія шэдэўры, дакументы, імёны, якія сёння вяртаюцца на Бацькаўшчыну. Адзначу цікавыя артыкулы Адама Мальдзіса: "Мастак Мар'ян Богуш-Шышка і яго спадчына" і "Лёс архіва К.Езавітава", публікацыю А.Тоўсціка "Куды быў вывезены крыж святой Ефрасінні".

Рубрыка "Хроніка беларусазнаўчага жыцця" адлюстроўвае гранічна насычаную справамі, напружаную дзейнасць падзвіжнікаў беларускай культуры, якіх у свеце аказалася вельмі многа і якія сёння вывучаюць беларускую праблематыку ў рэгіянальным, еўрапейскім і сусветным кантэкстах. Тут мы знойдзем і "Заяву ўправы Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" аб скліканні ў наступным годзе Другога з'езда беларусаў свету, і паведамленні пра "Пятыя Гарэцкія чытанні", "Чачотаўскія чытанні", пра работу Цэнтра беларусазнаўчых даследаванняў Інстытута славяназнаўства і балканістыкі РАМ, і "Беларусіку ў замежных краінах", пра тое, што "Арганізуецца ў Польшчы", а таксама пра шматлікія міжнародныя грамадска-палітычныя і навуковыя канферэнцыі, сустрэчы, якія прайшлі ў розных мясцінах свету і на розных узроўнях.

Нельга абысці ўвагай і такую важную рубрыку, як "Рэцэнзуем кнігі". Яна паказвае, якая велізарная колькасць літаратуры на розных мовах свету выходзіць пра Беларусь і яе кантакты з рэштаю свету. Адзначу, што інфармацыйная прастора бюлетэня выкарыстоўваецца ашчадна і максімальна. Вокладкі таксама змяшчаюць цікавую інфармацыю ("Мікалай Равенскі ў Бельгіі", "Барысаўскі камбінат прыкладнога мастацтва", "Ямато — цэнтр японскай культуры", "Кніга вярнулася праз сто сорак гадоў" і інш.), а таксама знаёмяць чытачоў з творамі беларускіх жывапісцаў і скульптараў.

Сапраўды бюлетэнь "Кантакты і дыялогі" варты ўвагі спецыялістаў самых розных галін навукі і культуры, грамадскіх і палітычных дзеячаў. Ён разлічаны на вельмі кампетэнтную і падрыхтаваную аўдыторыю. Яго дзялянка на ніве беларусістыкі сведчыць аб глыбокім ворыве.

Ірына КРЭНЬ.

Дыскусія - Dyskusja

Беларускія чытачы, хай і з нейкім спазненнем, атрымалі, нарэшце, сшыткі новага нумара гэтага часопіса, выдаванага ў Варшаве таварыствам "POMOST". Аб чым пішуць аўтары выдання?

У артыкуле "Беларуская штодзённасць" з рубрыкі "Палітыка" былы карэспандэнт польскага радыё ў Беларусі Уладзімір Пац дзеліцца з польскімі чытачамі сваімі ўражаннямі ад сёлетняга шматмесячнага побыту ў нашай краіне і знаёмства з яе гаспадаркай і палітычным жыццём. "Па распадзе СССР саветолагі практычна засталіся без працы. Але калі развіццё Беларусі будзе ісці ў ранейшым кірунку, дык гэтая група навукоўцаў хутка перакваліфікуецца. Даследаваннем феномену беларускай дэмакратыі і самога Прэзідэнта Лукашэнкі, пэўна, неўзабаве будуць займацца спецыялізаваныя інстытуты і навукоўцы," — прадказвае журналіст.

Наступны артыкул той жа рубрыкі — "Ад Квасьнеўскага да Гажкевіча. Палітычная сітуацыя ў Польшчы 12.95 — 05.96" — адрасаваны выключна беларускім чытачам. Ён знаёміць іх з палітычнай сітуацыяй у суседняй краіне. Гэта актуальна ўжо таму, што ў адрозненне ад нашай усходняй суседкі, імёны лідэраў якой не сходзяць з вуснаў беларусаў, Польшча знаходзіцца нібыта па той бок новай "жалезнай заслоны". Між тым, палітычныя працэсы ў гэтай краіне, дзе да ўлады прыйшлі новыя палітыкі, маюць агульныя рысы з беларускімі. Разгляду гэтага феномена прысвечаны артыкул М.Куркевіча "Ад Квасьнеўскага да Кжаклеўскага". "Выглядае на тое, што беларускія ўлады жадалі зрабіць польскім таварышам паслугу, суняўшы "Салідарнасць" — легендарнага змагара з камунізмам",— піша журналіст, згадваючы затрыманне і дэпартацыю з Беларусі лідэра "Салідарнасці" Гажкевіча і яго паплечнікаў. Аднак, аналізуючы стан кантактаў паміж беларускім і польскім кіраўніцтвам, аўтар публікацыі робіць нечаканую для многіх у нашай краіне высновы: "Беларускія таварышы могуць мець слушныя прэтэнзіі да таго, што пасля дэпартацыі Кжаклеўскага з іх бок замест пахвал паляцела лаянка і гнеўныя фыркані. Другім разам яны мусяць памятаць, што гісторыя і сапраўды пайшла ў абедзвюх краінах укола. Але гэта трохі розныя колы".

Сувязям паміж няўрадавымі арганізацыямі Беларусі і Польшчы прысвечаная гутарка супрацоўніка рэдакцыі часопіса з кіраўніком беластоцкай філіі "Салідарнасці" Юзафам Мазалеўскім. У ёй сп.Мазалеўскі дзеліцца сваімі меркаваннямі аб перспектывах супрацоўніцтва і яго магчымых формах, напрыклад, стварэнні ў Беластоку беларускамоўнай праграмы на Радыё Салідарнасць.

Тэма, актуальная для чытачоў "Нашага слова",— дзяржаўная сімволіка нашай краіны — разглядаецца ў публікацыі Паўла Казанецкага "Беларуская сімволіка". На думку аўтара, Беларусь ёсць тыповым прыкладам постсавецкай краіны, такой, як Чэчня, Азербайджан ці Узбекістан, улады якіх карыстаюцца сваёй сімволікай, а народ — сваёй.

Цэлы шэраг публікацыяў часопіса — "Дзейнасць Таварыства беларускай школы ў 1921-1939 гадах" альбо "Ці беларускія медыя могуць быць незалежнымі?" — прызначаны выключна для польскіх яго чытачоў. Такім чынам ты могуць даведацца аб гісторыі і актуаліях жыцця беларусаў. А беларускім чытачам без сумлеву будзе цікава прачытаць калі не самую кнігу "Беларускі рух студэнтаў у Польшчы 1981-1992. Выбар дакументаў", дык хаця б змешчаны ў "Дыскусіі" яе агляд.

На апошніх старонках часопіса ў рубрыках "Культура", "Пераклады" і "Постаці" надрукаваныя ўрыўкі польскага перакладу "Новай зямлі" ды беларускага перакладу аповесці Марка Гласко "Ахрышчаны ў Яффе", эсэ пра беларускую паэтку з Польшчы Надзею Артымовіч ды іншыя публікацыі. Нумар замыкае фотаздымак беларускага барда Андрэя Мельнікава ў суправаджэнні надрукаваных двума мовамі звестак пра яго асобу і творчасць.

У.П.

Меркаванні

Дзе гонар бальшыні беларусаў?

На пачатку прывяду прыгожую цытату. У аповесці "У палескай глушы" (вывучаецца ў 10-м класе) Якуб Колас вуснамі свайго героя, перадавога настаўніка Лабановіча кажа: "Кожны народ мае свой гонар. Ангелец перад усім светам горда заяўляе: я — ангелец! Тое самае скажа француз, немец, аўстрыяк, расіец і іншы прадстаўнік другой нацыі. А мы, беларусы, не адважваемся прызнацца ў тым, што мы — беларусы. Бо на галаву беларускага народа, як вядома, многа выліта памыяў, уся істота яго прыніжана, і мова асмеяна, у яго няма імя, няма твару!" Гэта напісана ў 1921-22 гг., а падзеі адносяцца да самага пачатку XX стагоддзя. У канцы яго мы канстатуем, што беларусы прайшлі вельмі складаны шлях у развіцці нацыянальнай свядомасці, але так і не дасягнулі таго ўзроўню, аб якім марылі Лабановіч і Турсевіч.

Безумоўна, былі гады бурнага росту нацыянальнай ідэі, але і гады заняпаду: абвяшчэнне БНР 25 сакавіка 1918 года, утварэнне БССР у 1919 годзе, актыўная беларусізацыя ў 20-х, рэпрэсіі ў 30-х, дзесяцігоддзі русіфікацыі і перамогі дэмакратыі ў 90-х пасля распаду СССР. Сёння ў беларусаў ёсць імя, свая дзяржава, але няма твару. Толькі частка грамадства прызнае сябе беларусамі, гаворыць аб гэтым, хоча вучыць дзетак у роднай мове, але пасля прэзідэнцкага рэферэндуму беларускія класы пераводзяць на расійскую мову навучання, а нашу асмейвалі нават на вяршыні кіруючай улады. Ды і некаторыя настаўнікі ў гарадах не маюць такой нацыянальнай свядомасці, як Лабановіч. Ён з горыччу гаварыў: "Мы адварочваемся ад свайго роднага, не шукаем яго, мы стыдаемся яго!" (Там жа). У наш час так паводзіць сябе значная колькасць прадстаўнікоў інтэлігенцыі, асабліва гараджан, якія лічаць беларушчыну непатрэбнай. Толькі меншая частка грамадзян, асабліва творчыя і навуковыя работнікі ўзняліся да разумення нацыянальных інтарэсаў Беларусі, іх захапіла ідэя адраджэння Бацькаўшчыны. Ёсць такія і ў Ашмянах. А самыя свядомыя і актыўныя змагаюцца не толькі супраць русіфікацыі, яны хочуць, каб беларуская мова гучала па радыё і БТ, як і нашы песні, і зрэдку выходзяць на вуліцы пад бел-чырвона-белымі сцягамі, каб на мітынгах заявіць, што ў нас ёсць свае нацыянальныя каштоўнасці — незалежнасць і самастойнасць, слаўныя гістарычныя даты, знакамітыя дзеячы, старажытная сімволіка, якія трэба абараняць; заявіць, што жыве Беларусь!

Ды ім зноў на галаву, апрача дубінак, валіцца яшчэ не толькі абразлівае, але і небяспечнае: "гэта нацыяналізм, а вы — нацыяналісты!" Бо ў нас па-ранейшаму, як у камуністычныя часы, нацыяналізм лічыцца палітычным злачынствам, хоць у цывілізаваных краінах ён успрымаецца як станоўчая з'ява і якасць асобы і нацыі. У нашыя дні толькі невялікая доля грамадзян, нацыянальна свядомых, патрыятычна настроеных, можа не стыдаючыся і смела заявіць, што яны беларусы і ганарацца гэтым, ды, на жаль, яны ж яшчэ не гаспадары ў сваім доме, на сваёй Бацькаўшчыне. Каб нацыянальная ідэя стала панучай, патрэбна многа папрацаваць на ніве яе адраджэння сярод усіх слаёў насельніцтва і асабліва школьнай моладзі, студэнцтва.

Міхаіл ПУЗІНОЎСКІ,
ветэран педагагічнай працы.
г.Ашмяны.

Веруем

Да 2000-годдзя хрысціянства

Святы Баніфацый, апостал Нямеччыны

Чалавек, які адыграў значную ролю ў нямецкай і еўрапейскай гісторыі, нарадзіўся ў 675 г. у англьскім горадзе Крэдытоне. У пяцігадовым узросце Вінфрыд, ці, як яго клікалі ў Рыме, Баніфацый быў аддадзены на выхаванне ў кляштар. У маладым веку ён прыняў рашэнне стаць манахам, а пасля святарскага высвячэння Вінфрыд стаў настаўнікам і рэктарам школы ў абацтве Нурслінг. У саракагадовым узросце Вінфрыд пакінуў дыдактычна-навуковую працу і вырашыў служыць Хрысту. У 716 г. ён выязджае на місію ў Галандыю, але з-за цяжкасцяў у адносінах з уладамі вярнуўся ў Англію. Назаўсёды ж Баніфацый пакінуў радзіму праз два гады.

У Рыме Папа Рыгор II даў яму дазвол на місійную дзейнасць. Праз Баварыю, дзе ў яго знайшоўся вучань Стурмі, св.Баніфацый дабраўся да Цюрынгіі. Пазней ён заручыўся падтрымкай франконскага каралеўскага дома, накіраваўся навяртаць паганскія плямёны гэсаў. Добрыя вынікі місійнай дзейнасці паспрыялі яго чарговай выправе ў Рым, дзе Баніфацый быў высвечаны на біскупа Папам Рыгорам II.

У размове з паганцамі Баніфацый дазваляў ім выказваць свае погляды, але потым указваў на іх супярэчнасці і хаця і не перабольшваў памылак, але абвяшчаў ім праўду Хрыстовай веры.

Наступны этап місіі Баніфацыя — хрост княжаскай сям'і — зрабіў лягчэйшым евангелізацыю гэтага краю. Пасля 10 гадоў місіянерства ў Гэсіі і Цюрынгіі Баніфацый пачаў там арганізоўваць сталыя царкоўныя інстытуты. У 732 г. Баніфацый становіцца арцыбіскупам і атрымлівае дазвол на стварэнне епархій і высвячэнне новых біскупаў.

У часе трэцяга візіту ў Рыме ён атрымаў яшчэ большыя паўнамоцтвы разам з функцыяй папскага легата.

Дзейнасць Баніфацыя ішла ў двух накірунках: стварэння царкоўнай арганізацыі і рэформы Царквы ў Франконіі. Гэтую рэформу ён адстойваў на трох франконскіх сінодах. На іх была адноўлена дзейнасць метраполій і выдадзены дэкрэты аб царкоўнай маёмасці, а таксама аб жыцці клеру і свецкіх хрысціянаў. Удакладнена, у выніку дзейнасці святога, сямейныя правы і правы цэлібату, было забаронена ў некаторых выпадках карыстацца зброяй і захоўваць паганскія звычаі.

Заснаваныя Баніфацыем кляштары спрыялі ўмацаванню хрысціянства і выхаванню духавенства.

Паплечнік місіянера Стурмі стаў першым абатам і заклаў вядомую традыцыю кляштара як асяродка культуры ў Нямеччыне. Баніфацый заснаваў і некалькі жаночых кляштараў, законніцы якіх дапамагалі яму ў працы.

Не перастаала заставацца прадметам зацікаўленасці вялікага місіянера і Фрызія. У 753 годзе Баніфацый прыняў кіраўніцтва місіі сярод не навернутых яшчэ фрызаў.

У 754 годзе Баніфацый загінуў пакутніцкай смерцю. Яго цела знайшла франконская экспедыцыя. Культ св.Баніфацыя меў перыяды развіцця і застою. У XVII стагоддзі яго пачалі называць апосталам Нямеччыны.

Падрыхтаваў А.Н.

Экуменічная канферэнцыя

З 1 па 3 кастрычніка ў Менску праходзіла Другая экуменічная канферэнцыя пад назвай "Пакліканыя да адной надзеі ў саюзе міру", у рабоце якой узялі ўдзел звыш 100 прадстаўнікоў розных хрысціянскіх Цэркваў з краін былога Савецкага Саюза.

Першая падобная канферэнцыя адбылася больш за два гады таму ў Маскве, і галоўнай яе мэтай была выпрацоўка агульных падыходаў хрысціянаў розных канфесій у вырашэнні надзённых праблемаў грамадства. Менская канферэнцыя павінна была даць адказ, як найбольш паспяхова здзейсніць гэту супольную місію. Яе ўдзельнікаў дабраславілі Папа Рымскі Ян Павел II і Маскоўскі Патрыярх Алексій II.

Здавалася б, нават сама назва канферэнцыі заклікае да паяднання прадстаўнікоў розных канфесій на падставе роўнасці, павагі, любові і павінна была б спрыяць іх шчыраму дыялогу. Але ў гэтым прыйшлося засумнявацца ўжо пад час выступу першага дакладчыка. Так, мітрапаліт Смаленскі і Калінінградскі Кірыл заявіў, што раўнапраўе рэлігійных аб'яднанняў перад законам зусім не прадугледжвае іх раўнапраўя ў народным жыцці і ў грамадскай дзейнасці. Гэта яго сцвярджэнне выклікала досыць бурную рэакцыю ў некаторых прадстаўнікоў іншых Цэркваў. Епіскап Інакенцій спрабаваў апраўдаць вядомую імперыялістычную дактрыну "Масква — Трэці Рым", якая, на думку таго ж мітрапаліта Кірыла, была канцэпцыяй не знешнепалітычнай, а перш за ўсё рэлігійнай, згодна якой Масква адчула пакліканне стаць "духоўнай сталіцай свету". Далей уладыка Інакенцій разважаў пра тое, як палітыкі спрабуюць выкарыстаць Царкву ў сваіх мэтах і як гэтай з'яве супрацьстаяць. "Ні ў якім выпадку Царква не павінна падтрымліваць нейкую палітычную сілу, каб па палітычнай прыкмеце не расхалоць царкоўнае цела",— адзначыў дакладчык. Роля Царквы ў палітыцы, працягваў ён далей, павінна быць аб'ядноўчай і прымірэнчай, што пацвердзіў Сабор Рускай Праваслаўнай Царквы 1994 г.

Аднак, колькі б ні гаварылі дакладчыкі пра шкоднасць умяшання Царквы ў палітыку, самі ўдзельнікі пазбегнуць яе, на жаль, не змаглі. Спачатку яны бурнымі воплескамі сустрэлі прамову памочніка Лукашэнкі палкоўніка Посахава, які апавядаў пра поўнае паразуменне паміж выканаўчай уладай і кіраўніцтвам усіх канфесій на Беларусі, а таксама пра дапамогу дзяржавы ў справе перадачы храмаў і іншай маёмасці вернікам. Царкоўным іерархам, напэўна, лепш, чым каму, вядома, чым на самой справе абарочваецца гэтая дапамога — за перыяд кіравання краінай Аляксандрам Лукашэнкам ніводны храм не быў перададзены законным гаспадарам. І ўжо непрыкрытым здзекам прагучалі словы Посахава пра тое, што дзяржаўныя органы павінны актыўна садзейнічаць фармаванню ў грамадстве атмасферы даверу і талерантнасці. Якая таляранцыя пануе зараз на Беларусі, распавядаць чытачам, думаю, няма патрэбы. Не меншыя воплескі сарваў віншавальны ліст ад дэлегатаў канферэнцыі на імя Прэзідэнта Лукашэнкі, зачытаны старшынём Саюза Евангельскіх хрысціян баптыстаў Расіі Канавальчыкам. У ім дэлегаты выказваюць шчырую падзяку Прэзідэнту за дазвол на правядзенне канферэнцыі і жадаюць усялякіх поспехаў у працы на карысць беларускага народа. Ведаючы норавы прэзідэнцкіх палкоўнікаў, нельга выключаць таго, што гэты зварот будзе выкарыстаны ў якасці аргумента ў супрацьстаянні з парламентам.

На канферэнцыі ўвогуле не закраналіся беларускія праблемы. Шмат увагі ўдзялялася становішчу праваслаўных у Чачні і Эстоніі, і на пытанне журналістаў: ці магла б Царква выканаць міратворчую місію ў беларускім палітычным супрацьстаянні, мітрапаліт Філарэт заявіў, што не варта Царкве выяўляць палітычную пазіцыю, хаця і адзначыў добры прыклад "круглага стала".

Альгерд НЕВЯРОЎСКІ.

Ян Гус адкрыты нанова

Вобраз чэшскага святара Яна Гуса, які ў перыяд вялікага крызісу папства ў пачатку XV ст. прыехаў у Канстанц, каб абараніць перад саборам свае погляды на рэформу Царквы, даўно звязаны з пачуццём болю ад падзелу. Багемія, якую імператар Караль IV зрабіў культурным і палітычным цэнтрам імперыі, набыла рэпутацыю "краіны ерэтыкаў". На працягу стагоддзяў нават самым верным чэшскім каталікам па ўсёй Еўропе, а перш за ўсё ў Рыме, прыходзілася цярпець падазрэнні ў тым, што іх каталіцкасць беззаганная. Быў звычай казаць: "Патрасіце багемскага святара і з яго выскача гусіт".

Пазней Рэфармацыя зрабіла Гуса сваім героем. Ён стаў сымбалем антыкаталіцкай барацьбы пратэстантаў, якім Гус нагадваў пра тое, што ўвесь іх народ не мае добрай рэпутацыі ў каталіцкім свеце. Памяць пра Яна Гуса з часам асацыявалася з вялікай колькасцю забабонаў. Некаторыя змены ў гэтых адносінах намеціліся ў Каталіцкай Царкве пад час Другога Ватыканскага сабора.

Перад падзеннем камуністычнага рэжыму ў Празе сустрэлася група каталіцкіх тэолагаў, філосафаў і гісторыкаў, каб падрыхтаваць глебу для новай пазіцыі Каталіцкай Царквы ў справе Яна Гуса. Каталіцкая Царква, якая з'яўляецца ў Чэхіі дамінуючай разам з іншымі канфесіямі, пачала адыгрываць значную ролю ў духоўным супраціве камунізму. Чэшскія хрысціяне разумелі, што аздараўленне грамадства не скончыцца вызваленнем ад камунізму — гэта значна даўжэйшы шлях.

Для таго, каб Царква магла аказваць дзейную і выклікаючую давер дапамогу, неабходнае прымірэнне між хрысціянамі розных канфесій. Таму ўзгаданая група каталіцкай інтэлігенцыі прапанавала адрозніваць справу жыцця Гуса, яго асобу ад міфа вакол гэтага імя.

Як высвятлілася, менавіта гэта "другое" жыццё Яна Гуса ў вобразе легенды і нацыянальнага сымбаля — і было прычынай напружанасці. Як і іншыя вялікія гістарычныя асобы, Ян Гус з часам стаў вобразам, у які розныя групоўкі і плыні ўкладалі не толькі ўласныя ідэалы, але і ўяўленні аб вобразе ворага. Настаў час пераадолення гістарычных шаблонаў. Для чэшскага каталіцызму гэта азначае, што Ян Гус больш не ўспрымаецца як асоба, якая стаіць па-за каталіцкай традыцыяй. Ян Гус належыць да ліку вялікіх людзей чэшскага народа і з'яўляецца ключом да разумення чэшскай духоўнасці. Але каталікі не маюць намеру забраць Яна Гуса ў пратэстантаў, бо для іх ён важны сымбаль. Хрысціяне Чэхіі маюць надзею, што вобраз Яна Гуса стане аб'ядноўчым фактарам у міжканфесійным экуменічным дыялогу.

Д-р Томаш ХАЛІК.
Пераклаў са скарачэннямі А.Н.

Новы святы: за і супраць

П'ер Тусо нарадзіўся ў французскай калоніі Гаіці каля двух стагоддзяў таму. Пасля таго, як Францыя скасавала рабства, ён вырашыў застацца са сваімі белымі гаспадарамі і пераехаў з імі ў Амерыку, у Н'ю-Ёрк. Нявольнік, які адрокся ад свабоды, быў аддаены сваім гаспадарам да такой ступені, што калі тыя праз нейкі час страцілі ўвесь маёнтак, Тусо патаемна зарабляў ім на жыццё ў адной з лепшых цырульняў горада. Пасля таго, як яны памерлі, Тусо скарыстаў сабраныя ім за доўгае жыццё не малыя грошы на тое, каб заснаваць прытулак для сірот.

Цяпер каталіцкія іерархі Н'ю-Ёрка дамагаюцца яго кананізацыі. Ужо амаль дваццаць гадоў, як арцыбіскуп Н'ю-Ёрка кардынал О'Конар пад час спецыяльнай імшы, якая адбываецца раз на год, славіць П'ера Тусо. Монсеньёр Роберт О'Конар служыць у святыні, якая знаходзіцца ў фінансавым сэрцы горада. Два стагоддзі таму ў гэты касцёл, каб маліцца і чыніць свае добрыя справы, хадзіў сам П'ер Тусо.

Ён апекаваўся не толькі дзецьмі. Калі ў Н'ю-Ёрку лютавалі эпідэміі халеры і чумы, П'ер Тусо, рызыкуючы жыццём, даглядаў хворых. Таму кардынал упэўнены: з цягам часу П'ер Тусо будзе далучаны да ліку святых і на будынку касцёла ўсталююць мемарыяльную дошку з ягоным імем.

Але сёння ў асяроддзі каталікоў ЗША існуюць вельмі розныя погляды на асобу П'ера Тусо і магчымасць яго кананізацыі. Чаму? Адны кажуць, што бязгрэшнае жыццё П'ера Тусо дазваляе далучыць яго да ліку святых, і актыўна гэтага патрабуюць. Але ёсць і святары, і парафіяне, якія прытрымліваюцца іншай думкі: раб, які свядома абраў рабства, не варты чына святога. Мноства прадстаўнікоў афра-амерыканскай грамады ЗША выступае супраць таго, каб П'ер Тусо быў абвешчаны першым у краіне святым аднаго з імі паходжання. Ён таго не заслугоўвае, сцвярджаюць яны.

Айцец Фрэдэрык Лукас — адзін з найбольш актыўных працiўнікаў ідэі кананізацыі Тусо. "Асоба Тусо мяне папросту не цікавіць. Бо замест свабоды ён абраў жыццё ў няволі ў белых гаспадароў. Ён быў пасіўным, ён не змагаўся за правы свайго народа. Як можна яго імя ставіць побач з імёнамі Жанны Д'Арк і святога Станіслава?" — з абурэннем кажа чарнаскуры каталіцкі святар з Н'ю-Ёрка.

Аднак апошняе слова ў гэтай спрэчцы застаецца за Ватыканам. Ці будзе прызнаны святым іхні зямляк, амерыканцы даведаюцца ў гэтым годзе.

Падрыхтаваў У.П.

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!

Францішак Багушэвіч

Плён любові і працы

Не забудзьма ж нашчадкам сваім перадаць
У нязменнай красе наша добрае слова.
А.Бачыла.

Тры вераснёвыя дні на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага універсітэта былі пазначаны агульным хваляваннем і ўрачыстым настроем: праходзіла міжнародная навуковая канферэнцыя "Пісьменнік — мова — стыль", прысвечаная 70-годдзю знакамітага беларускага лінгвіста прафесара Льва Міхайлавіча Шакуна. 50 гадоў ён неразлучны з філфакам, пачынаў адсюль доўгі і плённы шлях у навуку яшчэ студэнтам, уніклівым, сур'ёзным, загартаваным у час вайны партызанскім жыццём. Абараніў тут кандыдацкую і доктарскую дысертацыі, напісаў фундаментальныя працы па гісторыі беларускай мовы. Яго "Гісторыя беларускай літаратурнай мовы" — вынік распрацавання новай вучэбнай дысцыпліны, якую вучоны ў 50-я гады першым пачаў выкладаць у вышэйшай школе,— адзначана ў 1986 г. Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. Заслужаны работнік вышэйшай школы рэспублікі за плённую навуковую працу адзначаны медалём Францыска Скарыны, мае ваенныя ўзнагароды — ордэн і сем медалёў.

Юбілей сабраў на канферэнцыю былых і цяперашніх вучняў Л.М.Шакуна, яго калег, аднадумцаў, сяброў: 17 прафесараў, дактароў навук прапанавалі на абмеркаванне свае доследы, сярод іх — А.Супрун, Н.Мячкоўская, У.Анічэнка, Б.Плотнікаў, А.Наркевіч, В.Карпаў, З.Тарланаў (Расія) ды іншыя. Пра сусветны аўтарытэт беларускага лінгвіста сведчаць і шчырыя віншаванні, якія даслалі яму Герман Бідэр (Аўстрыя), Карл Гудшміт (Германія), Золтан Андраш (Венгрыя), Станіслаў Гайда і Ян Баршчэўскі (Польшча), іншыя філолагі, што чулі лекцыі, прачытаныя Львом Міхайлавічам у Аўстрыі, Балгарыі, Германіі, Польшчы, Югаславіі, былі на яго грунтоўных навуковых кансультацыях па розных праблемах беларусазнаўства.

На пленарным пасяджэнні строгую ды ўрачыстую атмасферу поўнілі шчырасць і жывое пачуццё ўдзячнасці, захаплення. З прывітальным словам ад рэктарата да юбіляра і прысутных звярнуўся першы прарэктар П.Брыгадзін, адзначыўшы самаадданую працу вучонага на карысць айчыннай навукі, адукацыі, культуры, дзеля роднага слова. Асноўныя вехі ў жыцці Льва Міхайлавіча, яго грамадскай і навуковай дзейнасці акрэсліў старшыня аргкамітэта канферэнцыі прафесар Б.Плотнікаў. Словы падзякі за навуковы плён, упэўненасць у будучых, чаканых беларускай культурай, набытках выказаў народны паэт Беларусі, старшыня Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны прафесар Н.Гілевіч.

З грунтоўным навуковым дакладам выступіў сам юбіляр, звярнуўшыся да актуальнай у беларускім мовазнаўстве праблемы "Мастацкае маўленне ў гісторыі беларускай літаратурнай мовы". Даследнік прасачыў гістарычныя заканамернасці літаратурнамоўнага развіцця, акрэсліў яго перспектывы, спыніўся на асаблівасцях суаднесенасці ды ўзаемадзеяння сучаснай беларускай літаратурнай мовы і мовы мастацкай літаратуры, раскрыў неабходныя ўмовы іх узбагачэння ды ўдасканалення.

Агульную ўвагу прысутных выклікаў даклад члена-карэспандэнта АН Рэспублікі Беларусь прафесара кафедры сучаснай беларускай літаратуры філфака А.Лойкі, які з уласцівым яму арыгінальным навуковым бачаннем разгледзеў пытанні мадэліравання жанрава-стылёвых структураў лірыкі. Лірыка Янкі Купалы стала крыніцай даследавання спецыфікі адлюстраваных у ёй моўных паводзін, пра што гаварыла ў сваім дакладзе прафесар Вроцлаўскага універсітэта (Польшча) Ларыса Пісарэк. Прафесар Гомельскага універсітэта У.Анічэнка свой навуковы інтарэс акрэсліў параўнальным мовазнаўствам, звярнуўшыся да пытання параўнальнай сінтаксічнай стылістыкі ўсходнеславянскіх моў.

Маштабнасць, разнастайнасць праблематыкі была роўная абсягу навуковых інтарэсаў Л.Шакуна, бо яго талент тонка адчувае мову, бачыць заканамернасці яе развіцця ў гістарычнай прасторы, ва ўзаемаўплыве розных фактараў, арыентавацца ў складаных праблемах памножыўся ўніклівай, нястомнай працай. Энцыклапедычныя лінгвістычныя веды і педагагічная здольнасці навукоўца прывабілі шмат паслядоўнікаў, якія знайшлі прызванне ў розных сферах лінгвістыкі, аднак навучыліся галоўнаму — творчай працы, крытычнаму стаўленню да сябе, грунтоўнасці ды адказнасці ў даследніцкай дзейнасці. Школа вучонага выхоўвае асобу, індывідуальнасць, якую заўважае і якой мякка, асцярожна, але настойліва, няўхільна Леў Міхайлавіч дапамагае раскрывацца. Гэта арыгінальнымі навуковымі поглядамі, сваім стылем пацвердзілі яго вучні — прафесары, кандыдаты навук, аспіранты,— што бралі ўдзел у канферэнцыі, засведчыўшы глыбокую павагу настаўніку. Свае доследы прапанавалі прафесар В.Красней ("Тэрмін як мастацкае слова"), кандыдаты філалагічных навук Л.Сямешка ("Моўнае адлюстраванне "прасторы" ў вершах Я.Коласа"), Т.Мальцава ("Да пытання пра запазычаную лексіку ў беларускай мове"), М.Прыгодзіч ("Аб словаскладанні ў гісторыі беларускай мовы") ды іншыя.

Да канферэнцыі прысвеў зборнік тэзісаў, выдадзены намаганнямі віцэ-прэзідэнта арганізацыйнага камітэта, адказнага рэдактара М.Прыгодзіча і сакратара рэдакцыйнай калегіі І.Лысенка. На вокладцы пазначаны арганізатары міжнароднай канферэнцыі: Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны універсітэт, Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка. У кнігу ўвайшлі 47 тэзісаў, якія зацікавяць і прафесіяналаў, і грамадскасць.

Укладальнікі матэрыялаў юбілейнай канферэнцыі змясцілі бібліяграфічны раздзел, падрыхтаваны прафесарам В.Краснеем,— "З навуковых здабыткаў праф. Л.М.Шакуна" Пачынае кнігу прысвечаны юбіляру артыкул — "Адчуўшы мовы таямніцы... (Штрыхі да партрэта праф. Л.М.Шакуна)". Яго напісаў вучань даследніка, загадчык кафедры гісторыі беларускай мовы М.Прыгодзіч. Поўныя цеплыні і чалавечнасці радкі распавядаюць пра мудрага, сціплага, інтэлігентнага чалавека, яго існыя рысы — пастаянства, мэтанакіраванасць, сумленнасць. Карані яго трымае багатая на славутасці Капыльшчына, з якой паходзяць Кузьма Чорны, Цішка Гартны, Сцяпан Александровіч, Алесь Адамовіч, Янка Скрыган... Як і яго бацькі-настаўнікі, Леў Міхайлавіч ведае не адну мову: у Аўстрыі паняметку рабіў навуковы даклад, чытаў лекцыі па гісторыі беларускай мовы, у Германіі апублікаваны яго артыкулы, таксама напісаныя нямецкай мовай. Аднак усё жыццё вучоны прысвяціў сваёй роднай мове — беларускай. Гэты шлях ён свядома абраў 50 год таму і ніколі не шукаў іншага, больш лёгкага ці выгаднага. Лёс наканаваў яму ў многім быць першым: распрацоўваць праграмы і чытаць лекцыі па новых вучэбных дысцыплінах; абараніць (у 39 год!) доктарскую дысертацыю; скласці першы ў беларусістыцы поўны летапіс станаўлення і развіцця беларускага мовазнаўства як навукі — "Гісторыю беларускага мовазнаўства"; арганізаваць калектыў кафедры, каб выдаць першы ў Беларусі цыкл навучальных дапаможнікаў па ўсіх універсітэцкіх курсах беларускага мовазнаўства; 25 год кіраваць кафедрай беларускай мовы, зрабіць яе цэнтрам навукова-педагагічнай думкі. А яшчэ многія гады Леў Міхайлавіч — старшыня спецыялізаванага Савета па абароне доктарскіх і кандыдацкіх дысертацый пры БДУ, член такога ж Савета ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа АН Беларусі, рэдактар філалагічнай серыі навуковага часопіса "Веснік БДУ", аўтар і навуковы кансультант усіх буйных энцыклапедычных выданняў, сярод якіх — шматтомная "Беларуская энцыклапедыя".

Навуковая, грамадска-культурная вартасць даследніка і педагога невымяральная, не вычэрпваецца атрыманымі званнямі ды ўзнагародамі, бо вызначаецца высакароднай мэтай — самаадданым служэннем роднаму слову, сваёй зямлі. Быць вучнем гэтага чалавека — вялікі гонар і адказнасць. Мы ўдзячныя Льву Міхайлавічу за яго плён. Наш шлях асвятляе агеньчык яго душэўнага цяпла, што жывіць кожнага прагай адкрыцця і глыбокай павагай да мовы свайго народа.

Вікторыя ЛЯШУК.

Ствараем энцыклапедыю "Новай зямлі"

Валянціна ВЫХОТА,
кандыдат педагагічных навук

Коласавы зернеткі

І паглядзець было цікава,
Як дзядзька шчыра і ласкава
Касу на рынку выбірае.
....
У дзядзькі тут свая прымета,
Ды я не ведаю, якая —
І дзядзька косы загукае:
"Ка-са!" і вуха прыкладае —
Сакрэт знаў дзядзька ў гэтай ***штучцы:***
Каса павінна адгукнуцца.

Штука 3. Пра тое, што мае істотнае значэнне, асаблівасць (ТСБМ); Особенность 2. (характерное свойство) Eigenheit f (РНС): Eigenheit своеобразие, особенность, характерная черта, характерное свойство (GDRW).

Eigenheit die, das Seltsame, Merkwürdige, Wunderliche an einem Mensch, einer Sache (WDG).

А колькі вулачак і ходаў,
Палітураваных усходаў!
Там, угары, над галавою,
Ідуць вагоны чарадою!..
О, хітры свет, на ***штукі*** *здаўся!*

У гэтым урыўку слова *штука* выступае ў значэнні *выдумка.*

Выдумка 1. Тое, што прыдумана, вынайдзена (ТСБМ) Erfindung f, die; 2. das Erfundene; das völlig Neugeschaffene, Neuentwickelte, bes. auf technischem Gebiet (WDG)

Выдумка 1. Erfindung f (РНС). Erfindung f в разных значениях *изобретение* (GDRW). Das ist eine bahnbrechende Erfindung. Это изобретение, которое открывает новые пути (DRS).

Я сам такую ***штучку*** *знаю,*
Што без памылкі адгадаю,
Як хто стаіць, ну, хоць бы ў сенях:
Ці на нагах, ці на каленях,
Ці ён там стане, ці ён ляжа!
Вось гэта ***штука*** *— бацька кажа.*
....
— Ну, дзядзька, як мы тут стаіма?
— А так, як цюцькі за дзвярыма! —
Ім бацька з хаты дзесь азваўся,
І раптам дружны смех падняўся.

У гэтым урыўку Якуб Колас словам *штука* перадаў сэнс учыніць жарт, нязлосную кліну.

Штука 3. сыграть штуку с кем-л. j-m einen Streich [Schabernack] spielen (РНС); Streich, der 1. ein lustiger Streich (WDG);

І калі пахла дзе даносам,
Тады, крутнуўшы толькі носам,
Казалі згодна, ў адно слова:
"Ну, гэта ***штучка*** *Арцюшкова!"*

Штука, 4. Разм. Незвычайны ўчынак, выхадка, выбрык (ТСБМ); **проделки** штукі, ед. штука; мошеннические проделки махлярскія штукі (РБС); проделка, мошенническая проделка Schelmenstück n (РНС).

І дрэмлюць чорныя яліны,
І моўкне ў лесе спеў птушыны,
І толькі дрозд высвістваў ***штучна,***
Як на кларнеце мілагучна.
....
Алесь грыміць скаварадою
І пацяшаецца гудою,
На ёй вызоньвае ён ***штучкі.***

Stück n 6. літ., муз. пьеса (GDRW); Stück, das; 4. b) / Verkl.: Stückchen / Musikstück, bes. kleinere Instrumentalkomposition; ein Stück für Klavier (WDG): der Postillon blies ... ein munteres Stückchen (E.T.A.Hoffmann).

Беларускае адраджэнне

У велічны свет народаў

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Шчырую даніну гэтай дабрадатнай традыцыі аддае і Іван Ужэвіч, паэтычная і граматычная творчасць якога якраз прыпадае на эпоху дзяржаўна-палітычных і рэлігійна-канфесійных нестраенняў і катаклізмаў. Ён змяшчае на вокладцы сваёй "Граматыкі" ікону "Знамения" Божай Маці. Згодна візантыйскай традыцыі цудадзейная выява Багародзіцы суправаджаецца традыцыйным надпісам: "Честнейшую Херувимъ и славнейшую воистинну". Ікона Божай Маці змешчана з пераю Ангелаў Дабравешчанскіх з лілеямі, святымі Васіліем Вялікім і Міколаю Цудатворцам.

ГРАМАТЫКА СЛОВЕНСКАЯ
Зложена и написана трудами и прилежанием Іоанна Ужевича словянина

Дадзеная ікона Багародзіцы, відавочна, напісана ў традыцыях той жа школы, што і ікона Божай Маці "Умиление" Жыровіцкая, іх родніць і аднолькавы акаляючы выяву надпіс, толькі на іконе "Умиление" ён больш разгорнуты: "Честнѣйшую Херувимъ и славнейшую въистинну Серафимъ, без истлѣния Бога Слова Рождшую, Сущую Богородицу, Тя величаемъ."

Станаўленне беларускай філалагічнай думкі адбывалася ў шырокім культуралагічным кантэксце, у цеснай сувязі з працэсамі духоўнага Адраджэння на Беларусі, раўназдзеючай другога паўднёваславянскага ўплыву і рэнесансных ідэй Заходняй Еўропы. Прэцэдэнт лацінамоўнай "Граматыкі славенскай" беларускага аўтара Івана Ужэвіча (Парыж, 1643; Арас, 1645) сведчыць пра неаслабную цікавасць да культур Slavia Orthodoxia ў раманскім свеце, аб тыпалагічным вывучэнні вопыту літаратурнага ўпарадкавання мовы ў складана вырашальнай праблеме спалучэння кананічнага (царкоўнаславянскага) і народнага (старабеларускага) пачаткаў.

Перад намі прыгожы, пад пергамент, фаліянт, на вокладцы якога залачонымі старадрукаванымі літарамі выбіта: "Граматыка словенская. Зложена й написана трудамъ й прилежаніем Іванна Ужэвича словянина".

І ўяўленне міжволі пераносіць нас у Францыю першай паловы XVII стагоддзя, малюе вобраз ужо, магчыма, і не першай маладосці чалавека, якога неспатоленая прага да ведаў прывяла ў свяшчэнныя сцены Сарбоны. А да гэтага быў яшчэ Кракаўскі універсітэт. На ростанях ад радзімы, у тлуме меланхалічнай гаворкі парыжан, студэнт "ад тэалогіі" схіляецца над рукапісам працы, якая, магчыма, даўно ўжо не пахохае, а толькі больш падганяе яго. Задума Івана Ужэвіча нагадвае тое, што пазней будуць рабіць у тым жа Парыжы гадаванцы беларускай зямлі Аляксандр Рыпінскі, Адам Міцкевіч, выводзячы закінуты край, яго старажытную культуру ў велічны свет народаў.

Менавіта гэтую мэту ставіў Іван Ужэвіч, складаючы граматыку роднай мовы на лацінe, каб праз яе даць уяўленне Еўропе аб сваім народзе, аб годнай беларускай мове, дзяржаўнай мове ВКЛ. Чаргой набягаюць пытанні: хто ён, Іван Ужэвіч, наш таленавіты зямляк, што мы ведаем пра яго, што ён хацеў сказаць сваёй працай нашчадкам, здзяйсняючы свой навуковы подзвіг, якое месца яго ў нашай драматычнай і слаўнай нацыянальнай гісторыі?!

На жаль, пра І.Ужэвіча і яго спадчыну ведаем мы вельмі мала, і імя яго амаль не знаёмае шырокай навуковай грамадскасці.

І сёння даследнікам са спазненнем, па драбніцах даводзіцца ўзнаўляць абліччa аўтара і гісторыю яго рукапісаў.

З выдадзенага ў 1950 годзе "Спісу студэнтаў Кракаўскага універсітэта", што ахопліваe перыяд навучання з 1608 па 1642 г., мы даведваемся пра залічэнне 28 кастрычніка 1637 года Івана, сына Пятра, Ужэвіча ў штат студэнтаў.

Даты і падзеі ў кастрычніку

18 — 220 гадоў таму пасля амаль двухмесячнага побыту ў Новым Свеце Андрэю Тадэвушу Банавентуры Касцюшку быў выдадзены "патэнт" "інжынера ў рангу палкоўніка" арміі Злучаных Штатаў, "пайсталай дзеля абароны амерыканскай свабоды і адбіцця ўсялякай варожай напасці на гэтую свабоду".

— 90 гадоў з дня нараджэння Алеся Салагуба, паэта, літаратуразнаўца, публіцыста.

19 — 530 гадоў таму пасля 13-гадовай вайны з крыжакамі (1454—1466 гг.) Казімір Ягелончык, вялікі князь ВКЛі і кароль Польшчы, заключыў з Тэўтонскім ордэнам "вячыстае замірэнне", паводле якога Польшчы былі вернутыя Памор'е і Заходняя Прусія.

— 90 гадоў з дня нараджэння мовазнаўца Марыі Жыдовіч, доктара філалагічных навук, прафесара, заслужанага дзеяча навукі Беларусі, аднаго з аўтараў і рэдактара "Матэрыялаў для слоўніка менска-маладзечанскіх гаворак", аднаго з укладальнікаў "Слоўніка гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі".

20 — 435 гадоў таму Сымон Будны напісаў "Пра апраўданне грэшнага чалавека перад Богам".

— 70 гадоў таму Уладзімір Жылка, заходнебеларускі паэт, сябра беларускага студэнцкага зямляцтва ў Чэхаславакіі, рэдактар часопіса "Прамень" атрымаў візу на ўезд у СССР. Пасля навуковай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі Жылка застаўся ў Савецкай Беларусі, а 10 красавіка 1931 года быў асуджаны на 5 гадоў і высланы.

21 — 155 гадоў з дня нараджэння С.І.Балтрамайціса, летувіскага і беларускага бібліёграфа.

— 75 гадоў з дня нараджэння паэта Івана Муравейкі.

22 — 75 гадоў з дня нараджэння дыктара радыё Ліліі Стасевіч, заслужанай артысткі Беларусі.

23 — 880 гадоў таму менчукі вытрымалі амаль 2-месячную аблогу менскага замка дружынай Уладзіміра Манамаха.

— 155 гадоў таму ў Менску была пастаўлена аперэта "Рэкруцкі набор" (паводле лібрэта В.Дуніна-Марцінкевіча), музыку да якой напісалі Станіслаў Манюшка з К.Крыжаноўскім.

— 60 гадоў таму быў арыштаваны Аўген Калубовіч.

24 — 340 гадоў таму заключана Віленскае перамір'е паміж Расіяй і Рэччу Паспалітай у час вайны 1654—1667 гадоў. Расійскаму цару перамір'е патрэбнае было дзеля падрыхтоўкі да вайны супраць Швецыі.

— 160 гадоў таму Дамінік Стафановіч, настаўнік фартэпіяннай музыкі Станіслава Манюшкі — лепшы настаўнік музыкі ў Менску,— падаў прашэнне папячыцелю Віленскай навучальнай акругі на адкрыццё прыватнага музычнага пансіёна для дзяўчат. Адкрыць яго Стафановічу ўдалося толькі ў 1848 годзе.

Падрыхтаваў З.С.

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 21 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00 Мультфільм.
8.40 "Поезд са станцыі дзяцінства". М.ф., 1-я ч.
9.45 Фінансавы час.
10.05 Цёмны пакой. Роды.
10.35 "Вандроўка па Браславе". Д.ф.
10.45 Творчы партрэт народнай артысткі СССР А.Клімавай. Перадача 1-я.
11.45 "Вазьмі мяне з сабой". М.ф.
15.00, 18.50, 23.55 Навіны.
15.10 Мультфільм.
15.20 Студыя "Акно".
15.45 Тэлебачанне — школе. Мая радзіма — Беларусь. 4-ы клас.
16.05 Майстэрня.
16.30 На добры лад.
16.45 "Крок". "Рызыка-версія". Тэлегульня.
17.15 "Пазнай сябе".
17.45 "Гэта мы не праходзілі".
18.00 Фінансавы час.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.45 Вертыкаль. Пытанні кадравай палітыкі.
20.15 Люстэрка.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Вышыня". М.ф.
23.20 Тэлевізійны Дом кіно.

ГРТ
17.00, 22.10 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 "Мы".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Багз — электронныя жучкі". М.ф.
21.45 "Жыццё выдатных людзей".
22.20 "У чацвер і больш ніколі". М.ф.

"Расія"
17.05 Тэхнадром імя І.П.Кулібіна.
17.15 L-клуб.
18.00 Момант ісціны.
18.40 Асабліва важныя персоны.
19.00, 23.00 Весткі.
19.30 "Санта-Барбара".
21.05 "На вастрыі нажа". М.ф.
22.00 Тэлескоп.
22.30 Арт-абстрэл.
23.25 Тавары — поштай.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.35 Тэлеслужба бяспекі.
13.55, 15.55, 18.55, 24.00 Інфарм ТБ.
14.10, 19.20 "Першае каханне".
14.55 Мультфільм.
15.05, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
16.05 Міжнародны агляд.
16.35 "Інспектар Гэджэт".
16.55 "Парад парадаў" прадстаўляе групу "Дзюна".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 "Хатланта"-дыксіленд.
20.50 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 Гістарычныя расследаванні.
22.50 Чэмпіянат Еўропы па дзюдо.

НТБ
17.00 "Гарац".
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Вялікія вогненныя шары". М.ф.
21.35 "Жанчыны з Дзікага захаду". М.ф., 1-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс у поўнач.

Аўторак, 22 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 24.00 Навіны.
8.15 Абібок.
8.45 "Гэта мы не праходзілі...".
9.00 Тэлебачанне → школе. Мая радзіма — Беларусь. 4-ы клас.
9.20 "Дзяжурная аптэка".
10.20 Тураб'ектыў.
10.40 Мультфільмы.
11.05 "Поезд са станцыі дзяцінства". М.ф., 2-я ч.
12.10 Акалада.
15.10 Мультфільмы.
15.45 Тэлебачанне — школе. Чалавек і свет. 3-ы клас.
16.05 "Усё пра ўсё".
16.30 Радавод.
16.55 Педагагічны экран.
17.40 Творцы.
18.10 "Будзьце здаровы".
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.35 "Трапічная спёка". 1-я ч.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.15 "Мой сябар Іван Лапшын" М.ф.
23.50 Дзённік фестывалю "Залаты шлягер".

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.50 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.50 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф.
13.00 Мультфільм.
13.10 Брэйн рынг.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Квар'етэ "Вясёлая кампанія".
14.55 Мультытролія.
15.10 Чароўны свет, або Сінема.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 ...Да шаснаццаці і старэй.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 Тэма.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Вялікае жыццё". М.ф., 1-я і 2-я ч.
0.00 "Пятніца, 13". М.ф.

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Экспавеснік.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 10.20, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлэнджэрс".
17.10 "Здароўе".
17.20 Спяваюць драматычныя артысты.
17.45 Надзвычайны канал.
18.15 Лідэр-прагноз.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 Раз на тыдзень.
21.05 Ад фортэ да піяна.
21.30 "Выкрыццё прышэльца — факт ці выдумка". Д.ф.
22.30 Эх, дарогі!
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 Гукавая дарожка.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 23.50 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.05, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
14.55 Чэмпіянат Еўропы па дзюдо.
16.05 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
16.35 "Інспектар Гэджэт".
16.55 Дзіцячае ТБ. Дзецям пра зверанят.
17.20 Мультфільм.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Формула згоды.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 "Крах інжынера Гарына". М.ф., 1-я ч.

НТБ
17.00 "Гарац".
17.30 "Вуліца Сезам".
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Псіхатэрапеўт". М.ф.
20.40 Група "Божая кароўка".
21.35 "Жанчыны з Дзікага захаду". М.ф., 2-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Вялікі рынг.
23.50 Меламанія: "Эрык Клэптан".

Серада, 23 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.15 Навіны.
8.15 ШАНЦ.
8.45 "Той, хто ходзіць па цемры, не ведае, куды ідзе". Д.ф.
9.00 Тэлебачанне — школе. Чалавек і свет. 3-ы клас.
9.20 Мультфільм.
9.30 "Востраў натхнення".
10.05, 19.40 "Трапічная спёка".
11.05 Кампутарны палігон.
11.35 Відзьма-нявідзьма.
12.35 "Я здзейсню правасуддзе". М.ф., 1-я і 2-я ч.
15.10 Мультфільмы.
15.50 Сядзіба.
16.15 Канцэртны сезон.
17.10 Крэда.
17.30 Госці ў хату.
18.00 "Жывая дрэва душа". Д.ф.
17.10 Чарнобыль: праблемы і вырашэнні.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.30 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.10 Хакей. Чэмпіянат Беларусі.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Аўта-парк.
22.15 "Дамскае танга". М.ф.
23.45 Супергол.
0.30 Каралеўскае паляванне.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.45 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." Закл. ч.
13.00 Мультфільм.
13.10 Брэйн рынг.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Кактус і К.
14.55 До-мі-соль.
15.10 Кліч джунгляў.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Тэт-а-тэт.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 "Парыжскія тайны Э.Разанава".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Тэс". М.ф.
23.55 "Пятніца, 13".

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 "Людзі і манекены". М.ф., 1-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлэнджэрс".
17.05 "Здароўе".
17.15 Астралогія кахання.
17.45 Ваша права.
18.15 Клуб губернатараў.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 "Бочка мёду".
21.05 "Боб Робертс". М.ф.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 23.15 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
14.55 Тэатральная правінцыя?..
15.25 "Пад небам Берліна". Тэлефільм.
16.05 Асабістая справа.
16.35 "Інспектар Гэджэт".
16.55 "Балетная сюіта".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Да 200-годдзя Гатчыны.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 "Крах інжынера Гарына". М.ф., 2-я ч.

НТБ
17.00 "Гарац".
17.30 "Вуліца Сезам". М.ф.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Адлетыя махляры". М.ф.
21.35 "Жанчыны з Дзікага захаду". М.ф., 3-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Такое спартыўнае жыццё.
23.50 Кафэ "Абломаў".

Чацвер, 24 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 23.55 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 "Купалінка". Д.ф.
9.00 Каралеўскае паляванне.
9.40 Мультфільм.
9.55 "Тэлебом"-дыскатэка.
10.40, 19.55 "Трапічная спёка".
11.40 Госці ў хату.
12.10 Музыка без межаў.
12.40 "Бацькі". 1-я і 2-я ч.
15.10 Мультфільмы.
15.50 Студыя "Акно".
16.15 Тэлебачанне — школе. Гісторыя Беларусі. 9-ы клас.
16.45 Беларускі дом. Спадчына.
17.05 Арсенал.
17.35 Памежжа.
18.00 Творцы.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 Час аркестра.
22.55 "Крок". "Оскар". Тэлегульня.

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.10 Навіны.
8.15, 17.20 "Новая ахвяра".
9.00 "Парыжскія тайны Э.Разанава".
9.40 Клуб падарожнікаў.
10.25 Мультфільм.
10.35 Смак.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "Расійскі транзіт" М.ф., 1-я ч.
12.50 Мультфільм.
13.05 Брэйн рынг.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Лего-го!
15.10 Цін-Тонік.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Рок-урок.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
18.05 Час пік.
18.30 "Грай, гармонік любімы!"
19.00 "Мая сям'я".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Марафонец". М.ф.
23.20 "Абоз".
0.10 "Пятніца, 13".

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50, 17.10 Экспавеснік.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 "Людзі і манекены". М.ф., 2-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 Цырк "Галерэя".
17.20 Царская ложа.
17.45 "Цёмная" для П.Маставога.
18.00 Новае пятае кола.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 Лота-Мільён.
20.45 Рэк-тайм.
21.05 "Луна-парк". М.ф.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 23.30 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
14.55 Дырыжыруе Георг Шолці.
15.45 "Адроджаны звон". Тэлефільм.
16.10 Парадоксы гісторыі.
16.35 "Інспектар Гэджэт".
17.00 Дзіцячае ТБ.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Асабістая справа.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 "Закулісце".
22.50 Тэлекампакт.

НТБ
17.00 "Гарац".
17.30 "Вуліца Сезам". М.ф.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Анёл цемры". М.ф.
20.35 Група "Дзюна".
21.35 "Жанчыны з Дзікага захаду". М.ф. Закл. ч.
22.30 Часінка.
23.20 "Джульета і духі". М.ф.

Пятніца, 25 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 17.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 24.00 Навіны.
8.15 Мультфільмы.
8.30 Бархатны сезон.
8.45 "Эцюды на пяску". Д.ф.
9.00 Тэлебачанне — школе. Гісторыя Беларусі. 9-ы клас.
9.30 Студыя "Калыханка".
10.00, 19.35 "Трапічная спёка".
11.00 Люстэрка.
11.20 Творчы партрэт народнай артысткі СССР А.Клімавай. Перадача 2-я.
12.15 "Меньшы сярод братоў". М.ф., 1-я і 2-я ч.
15.15 Мультфільмы.
15.55 Як нараджаецца музыка?
16.15 Да 300-годдзя Расійскага флоту.
16.40 "Крок". "Правінцыя".
17.10 Кантрасты. Прававая праграма.
17.50 "Сталіца".
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Леў Талстой". М.ф., 1-я ч.
23.40 "12, ці На ноч гледзячы".
0.15 Акалада.

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.10 Навіны.
8.15, 17.20 "Новая ахвяра".
9.10 "Мая сям'я".
9.50 Пакуль усе дома.
10.30 Ранішняя пошта.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "Расійскі транзіт" М.ф., 2-я ч.
12.50 Мультфільм.
13.05 Брэйн рынг.
14.20 "Горад сабак".
15.00 "Марыць не шкодна".
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Дзеючыя асобы.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
22.25 Погляд.
23.20 "За дзесяць хвілін да поўначы". М.ф.

"Расія"
6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 Гандлёвы дом. "Ле Монці".
10.35 "Людзі і манекены". М.ф., 4-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 Часопіс часопісаў.
16.45 Імперыя гульняў.
17.35 Крок за крокам.
17.45 Вертыкаль.
18.10 Бясконцае падарожжа.
18.40 Асабліва важныя персоны.
20.30 Сам сабе рэжысёр.
21.05 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 Адамаў яблык.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 18.55, 23.15 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
14.55 "Брава, маэстра!"
15.15 Тэлекампакт.
16.05 Ток-шоў "Наўздагад".
16.358 "Інспектар Гэджэт".
16.55 "Закулісце".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Гумарыстычная праграма.
20.55 Спартыўны агляд.
21.55 Падзея.
22.10 "Крах інжынера Гарына". М.ф., 3-я ч.

НТБ
17.00 "Дзеці супраць монстраў". М.ф., 1-я ч.
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Каўказская палонніца, або Новыя прыгоды Шурыка". М.ф.
20.25 Група "Машына часу".
21.35 "Тайныя злачынствы". М.ф., 1-я ч.
23.20 "Эміцівілскі жах". М.ф.
1.20 Эратычныя шоў свету.

Субота, 26 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне
8.00, 21.00 Навіны.
8.15 "Сугучнасць".
8.35 Існасць.
9.05 Лёс мой і надзея.
9.40 Здароўе.
10.10 "Усё пра ўсё".
10.35 Вандроўнік.
10.50 Шматгалоссе.
11.20 Алімп: ад падножжа да вяршыні.
11.40 "Вока". Пра рэкламу і не толькі...
12.05 "Подых навальніцы". М.ф., 1-я і 2-я ч.
14.25 Калаж.
14.55 Творцы.
15.40 "Востраў маладосці нашай".
16.55 "Гісторыя кахання".
17.15 Прэс-імпрэза з удзелам членаў Беларускага фонду Рэрыхаў.
17.55 Беларускі дом.
18.35 Галерэя.
19.05 V Міжнародны фестываль мастацтваў "Славянскі базар-96". 2-я ч.
20.40 Калыханка.
21.55 Прэм'ера монаспектакля "Палын бессмяротнасці".
22.20 "Леў Талстой". М.ф., 2-я ч.
23.50 Відзьма-нявідзьма.

ГРТ
7.00 "Груз без маркіроўкі". М.ф.
8.30 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
8.45 Хатняя бібліятэка.
9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
9.15 Не зявай!
9.45 Ранішняя пошта.
10.20 Смак.
10.45 Траццякоўка. Гісторыя аднаго шэдзўра.
11.10 "Пікавая дама". М.ф.
12.45 Разумнікі і разумніцы.
13.30 Пад знакам "Пі".
14.20 "Вяртанне на востраў скарбаў". 8-я ч.
15.10 Акно ў Еўропу.
15.40 У свеце жывёл.
16.15 "Кола гісторыі".
17.20 "Ералаш".
17.45 "Верныя сябры". М.ф.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.50 "В'етнам, да запатрабавання". М.ф.
21.45 "Каламбур".
22.15 "Жуль і Джым". М.ф.

"Расія"
7.00 Лукамор'е.
7.35 Мультфільм.
8.05 "Мак і Матлі".
8.30 Па вашых пісьмах.
9.00 Экспартлес.
9.15 Парламенцкі тыдзень.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Кніжная лаўка.
10.30 Добрай раніцы.
11.00 21 кабінет.
11.25 Ананімныя суразмоўцы.
11.55 "Паэт у Расіі — больш, чым паэт".
12.25 Прасцей простага.
13.00, 19.00, 23.55 Весткі.
13.20 "Тайна Сахары". М.ф., 5-я ч.
14.15 "Нічога, акрамя..."
14.30 Дэ факта.
14.55 Сад культуры.
15.25 Свая гульня.
15.50 Песня Расіі.
16.45 Старая кватэра.
18.00 "Каралева Марго". М.ф., 14-я ч.
19.35 Суботні вечар з Зіновіем Гертам.
21.10 Двайны партрэт.
22.05 "Гары Трэйсі". М.ф.
0.10 Праграма "А".

Санкт-Пецярбург
9.25 Па рацэ плыве сякера.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 "Гонар маю".
10.40 Фільм-канцэрт.
11.10 Ток-шоў "Наўздагад".
11.40 Страсці-мардасці.
12.10 "Чалавек-невідзімка".
12.40 Яшчэ адна Расія.
14.25 Сядзібы.
14.50 Мультфільм.
15.10 Спартыўны агляд.
15.25 Парадоксы гісторыі.
16.10 Экспрэс-кіно.
16.35 Дзіцячае ТБ.
17.00 Зебра.
18.40 Вялікі фестываль.
19.20 "Рызыка без кантракта". М.ф.
20.40 "Брава, маэстра!"
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 Блеф-клуб.
21.45 Раман з героем.
22.15 "Крах інжынера Гарына". М.ф.

НТБ
17.00 "Дзеці супраць монстраў". 2-я ч.
17.30 "Дог-шоў. Я і мой сабака".
18.00, 21.00 Сёння.
18.30 "Крымінальная Расія: сучасныя хронікі". Д.ф.
19.00 "Тайныя злачынствы". М.ф., 2-я ч.
20.00 Надоечы.
20.45 Лялькі.
21.35 "Сатырыкон Феліні". М.ф.
23.50 Трэцяе вока.
0.35 "Плэйбой".

Нядзеля, 27 кастрычніка

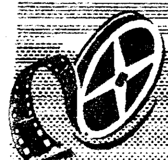
Беларускае тэлебачанне
8.00 Да 400-годдзя ўтварэння Брэсцкай уніі.
8.30 "Конан".
8.55 Пераможца. Спартыўная праграма.
9.15 Студыя "Калыханка".
9.45 Вяршыня свету.
10.20 "Усё нармальна, мама!".
10.50 Тураб'ектыў.
11.20 Марсава поле.
11.50 Міжнародны кур'ер.
12.20 Свет прыроды і захаплення.
12.40 Прэм'ер-кіно. Лістапад.
13.25 Студыя "Акно".
14.20 "Вайна ў паветры". Д.ф.
14.45 Вас выклікае Спартландыя.
15.45 Мост.
16.10 Тэатр у фатэлі.
16.50 "Залатыя ключы". Тэлефестываль народнай творчасці.
17.30 "Карусель". М.ф.
18.40 Кампутарны палігон.
19.05 Абібок.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартыўны тэлекур'ер.
21.10 Навіны-ТБ.
21.25 Ток-шоў "Карамболь".
22.00 "Галантныя дамы". М.ф.
23.45 Бархатны сезон.

ГРТ
7.00 "Трэці прынц". М.ф.
8.25 Мультфільм.
9.00, 14.00, 22.20 Навіны.
9.15 Бесталковыя нататкі Д.Крылова.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расіі!
11.30 Грай, гармонік любімы!
12.00 Русскій миръ.
12.30 "Падводная адысея каманды Кусто".
13.25 Смехапанарама.
14.20 Зоркі оперы.
15.10 Клуб падарожнікаў.
15.55 Аднойчы.
16.05 Мульт-феерверк.
16.45 Адзін на адзін.
17.20 Шчаслівы выпадак.
18.10 Песня-96.
19.00 Час.
19.40 КВЗ-96.
21.50 Футбольны агляд.
22.30 "Зваротная цяга". М.ф.

"Расія"
7.00 Лукамор'е.
7.30 Мультфільм.
7.50 Спортлато.
8.00 "Мак і Матлі".
8.20 Фальклорны фестываль.
8.35 Пілігрым.
9.00 Вуснамі дзіцяці.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Расійскае лато.
10.55 Прыз групы "Савва".
11.00 Чалавек на Зямлі.
11.30 Кніжная лаўка.
12.00 Тэлетэатр. А.П.Чэхаў. "Шампанскае", "Размова п'янага з цвярозым чортам".
12.25 Прасцей простага.
13.00, 22.25 Весткі.
13.20 "Тайна Сахары". М.ф., 6-я ч.
14.15 Нічога, акрамя...
14.30 Дыялогі пра жывёл.
14.55 Караоке па-расійску.
15.25 Экіпаж кругасветнага плавання.
15.55 Рэпарцёр.
16.10 Футбол без межаў.
16.40 "Ва ўсіх на вуснах" з Н.Дар'ялавай.
17.00 Чароўны свет Дыснэя.
18.00 "Каралева Марго". М.ф., 15-я ч.
19.00 Люстэрка.
20.00 Рэпартаж ні аб чым.
20.15 "Спортлато-82". М.ф.
21.55 "К-2" прадстаўляе: "Калізей".
22.50 У Ксюшы.
23.40 Прагулка з Іаганам Штраусам.

Санкт-Пецярбург
9.25 "Тата, мама і я — спартыўная сям'я".
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 Авертайм.
10.40 "Неўтаймаваная Афрыка". М.ф.
11.10 Храм.
11.40 Увесь гэты цырк.
12.10 "Музычная гісторыя". М.ф.
13.30 Фільм-канцэрт.
14.10 Яшчэ адна Расія.
15.10 Салісты Марыінкі.
16.10 Спартыўная праграма.
16.35 Дзіцячае ТБ.
18.40 Скарбы Пецярбурга.
19.20 "Прысвячэнне".
19.35 "Трохвугольнік" М.ф.
20.55 Ва ўсіх на вачах.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.35 "Ідэальная пара". М.ф.

НТБ
17.00 "Дзеці супраць монстраў". 3-я ч.
17.30 Тэлегульня "Сто да аднаго".
18.00 Сёння.
18.30 Праграма У.Познера "Чалавек у масцы".
19.10 "Зніклыя цывілізацыі". 8-я ч.
20.00 Вынікі.
21.10 "Кароль камедыі". М.ф.
23.00 Лепшыя шоў і вар'етэ свету.

Кіна-відэа-аўдыё-шоў-навіны

НОВЫЯ І НОВЫЯ РАСКІДАНЫЯ ГНЁЗДЫ

Сярод рэдкіх у Беларусі кінапрэм'ер гэтая не магла застацца непрыкметнай: напрыканцы лета буйнейшы ў краіне кінатэатр запрасіў гледачоў на мастацкі фільм Віталя Дудзіна **"ПТУШКІ БЕЗ ГНЁЗДАЎ"**, які распавядаў аб трагічным лёсе выдатнай беларускай паэткі **Ларысы Геніюш** (на здымку).

Здавалася, толькі б радавацца шчыраму беларусу, што гэтае святое для яго, але ганьбаванае ды шальмаванае чужынцамі імя нарэшце ўвойдзе ў ягоную душу і асвятліць яе. Ды не надта радаснай аказалася гэтая прэм'ера.

Мо не так і страшна, што буйнейшы ў краіне кінатэатр называецца "Масква", хоць менавіта з Масквы накідвалі петлі на рукі, на ногі, на шыю палымянай беларускай патрыёткі. Куды больш дзіўна, што беларускі рэжысёр, узяўшыся ўзнавіць праўдзівы вобраз нацыянальнай паэткі, паехаў па сцэнарый — зноў жа ў Маскву.

Раз ужо апошнім часам беларускі рух пачалі параўноўваць з фашысцкім (?!!), дык і прыходзіць у галаву бязглуздая паралель: а што каб немцы, пажадаўшы стварыць аб'ектыўны вобраз Гітлера, паехалі па сцэнарый у Тэль-Авіў?

Дык якой жа ўбачыць беларус сваю прарочую пяснярку ў новым фільме, які прэса паспела ўжо ахарактарызаваць "беларускім не толькі паводле жыхарства ягоных стваральнікаў, але і паводле духу, светаадчування, паводле зместу нарэшце".

"Воспой же мне песню нашу, не чужую",— гаворыць паэтка нам на чужой мове. Няўжо такой яна была хлуслівай? Ды не, такой зрабіла яе "белорусское кино", у якім ні духу, ні зместу беларускага, а толькі вернасць бальшавіцкай традыцыі, калі нават па сцэнарыі аб Каліноўскім ездзілі ў Маскву, а там словы Кастуся "толькі тады, народзе, добра зажывеш, калі маскаля над табою не будзе" перакладалі на сваю мову для нас: "заживёшь, браток, хорошо, когда царского самодержавия не будет".

Вось і выходзіць: не покидайте же языка вашего могучего, правдивого и свободного.., дык не змогуць вам у вушы чужынцы хлусню заліваць, а родныя салаўі перастануць крычаць над матчынай труною радасное раніцняе "Ку-ка-ре-ку"!

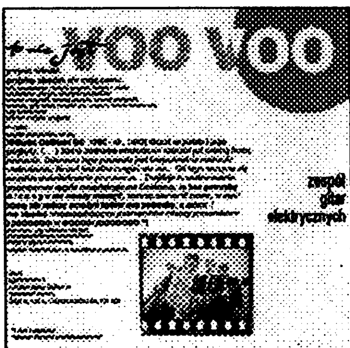
ПАДОБНАЕ ЎЧОРА, АЛЕ РОЗНАЕ ЗАЎТРА

Калісьці, у часы апошняй стадыі росквіту сацыялізму, кожны беларускі філафаніст ведаў літаральна навобмацак, а пры наяўнасці добрага апарата і на слых, што такое дыск, зроблены ў буржуяў (немцаў, ангельцаў, амерыканцаў), і што такое музычная прадукцыя краінаў народнай дэмакратыі (Балгарыя, Польшча, Румынія). Першае — гэта стракаты і трывалы канверт, ахоўваючы ад пылу звонкі і чысты гук; другое — гэта шэрая і перакасабураная склейка, у якой ляжыць глухі і крохкі кавалак вінілу. Ці змянілася штосьці для меламанаў за апошні час гэтак бурлівых падзеяў?

Пра балгарскі шлях музычнага пірацтва мы ўжо не раз згадвалі: ні аўтарытэту краіне, ні нейкіх дывідэндаў балгарскім поп-зоркам ён не прынёс.

А вось кампакт-дыскі з Польшчы заўсёды адкрываюць і новыя імёны нацыянальных поп-зорак, і галоўнае — новыя назвы менавіта польскіх гігантаў шоў-бізнесу: фірмы "Digiton", "Sound-Pol", "Pomaton", "Inter Sonus" і г.д. Да таго ж, трымаеш у руках польскі CD і — ніякага вонкавага адрознення ад таго, што раней называлася "фірмовым": багатая знешняя аздоба, грунтоўны і інфармацыйна вычарпальны буклет, дый на самім CD — не толькі прыгожы малюнак, але і выдатны гук.

Між тым, адно з апошніх выданняў фірмы "Digiton" — альбом **"Гурт гітар электрычных"** ансамбля пад таямнічай назвай **"Voo Voo"** (на здымку) — сведчыць пра тое, што літаральна ўчора мары польскіх музыкаў былі цалкам ідэнтычныя сённяшнім марам музыкаў беларускіх. Аўтар мастацкай аздобы выдання М.Макоўскі змясціў на вокладцы свае рэмінісцэнцыі, дзе, між іншым, сцвярджае: "Гэтая аздоба альбома не зусім тая самая, якую я зрабіў у лютым 1988 года. Захаваліся нязменнымі толькі асобныя дэталі. А тады гурт планаваў выдаць вінілавы дыск-гігант, бо ў Польшчы яшчэ й не сніліся пра кампакты. А час прайшоў, і выходзіць кампакт. Тут усё іначай: пластмасавая абляmоўка, чорны пас з левага боку, наяўнасць буклета... Ва ўсім павінна быць новая логіка".

Ледзь не дзесяцігоддзе чакаў гурт выхаду свайго альбома, ну дык чым не сябар па няшчасці беларускім рок-калектывам? Праўда, розніца ўсё ж ёсць: сёння шматлікім новым фірмам ёсць што выдаваць з багатых польскіх архіваў, а ў Беларусі якасных запісаў не захавалі ні "Бонда", ні "Магістрат", ні "Мроя", ні "Белы крук". Дый выдаваць тут усё яшчэ няма каму.

ДУДАРЫ І ЛІРНІКІ "СЛЯПОЙ ГВАРДЫІ"

У нацыянальна-адраджэнскім асяроддзі найчасцей рэй задае моладзь. Але чамусьці не заўважаецца, каб сучасная маладзёжная музыка Беларусі аказвала ўплыў на нацыянальныя святы: не спяваюць песні "Крамы" ля купальскіх вогнішчаў, не калядуюць з песнямі "Мроі"...

А вось навінка на беларускім музычным рынку — кампакт-дыскі скандынаўскага трэш-металёвага гурта **"Blind Guardian"** — так і правакуе скарыстаць іх на фальклорным свяце, заспяваць нешта падобнае хорам ля вогнішча, і акурат купальскага, беларускага. Чаму? А гляньце на вокладку аднаго з альбомаў "Сляпых гвардзейцаў", якія падарыла славутая на ўвесь свет фірма "Virgin" (1992, "Дзесьці далёка, на тым баку"; 1995, "Уяўленне аб тым сецце"): ля вогнішча ў начным лесе сабраліся прывіды вояў, адзін задуменна абапёрся на дзіду, у руках іншых музычныя інструменты — дуда, колавая ліра. Нібыта карцінка з беларускіх паданняў.

Дый не толькі гэта карцінка, бо сама музыка гурта — лепшая карцінка з нашага старадаўняга фальклору, як гучыць у іхнім трэш-метале дуда ды ліра. Асабліва ў песнях, якія яны назвалі бардаўскімі,— "У лесе" і "Хобіт"...

О, стоп! Тут мы і раскрылі сакрэт паходжання такой музыкі: так, ейныя інспіратары — Хобіт, свята Хэлоуін, магутныя, але мілыя драконыкі ды іншыя атрыбуты еўрапейскага нэа-фальклору, якія грунтуюцца праз творчасць пісьменнікаў кшталту Толкіена на кельцкім фальклоры. Але фальклор старажытных кельтаў, якія яшчэ не былі пад прыгнётам англасаксаў, настолькі блізкі фальклору старажытных беларусаў, якіх яшчэ не таптаў ні швед, ні татарын, ні маскаль, што міжволі прыходзіць думка аб сваяцтве нашых продкаў. Ва ўсялякім разе, паслухайце, і... мо загучыць калі-небудзь "Тэатр пакуты" ля купальскага вогнішча пасля таго, як мы пачуем "Покліч дудара".

Ва ўсялякім разе, усё гэта бліжэй нам, чым песні "Крамы", у якіх чуецца водгалас блюзаў Пітэра Грына або апошнія творы "НРМ", дзе ўжо даўно не ляціць мроеўскае кола з гары.

Пакуль свае лірнікі пайшлі ў свет, дык чужы свет ажывіўся ў нашых мазгах. І што з гэтага будзе?

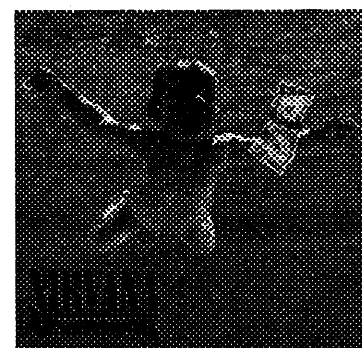
Як казаў паэт, "кепска будзе", бо нават тыя ж "Сляпыя гвардзейцы" ўжо ў 1995 годзе ўсе свае фальклорныя адкрыцці аддалі ў заклад за набор стандартных схемаў камерцыйнай музыкі, падказаных новым прадзюсерам Ф.Расмусэнам, які замяніў Кале Трапа.

І ўсё ж засталіся кампакт-дыскі. І застаўся яскравы прыклад, як фальклор можа ажывіць нават мёртвую музыку.

БЕЛАРУСКАЕ ЗЗЯННЕ "НІРВАНЫ"

Закрануўшы ў адным з мінулых выпускаў "Гіта" тэму "кругласці галівудскага глобуса", мы выклікалі шквал чытацкіх удакладненняў: маўляў, а чаму ж не пагаварыць тады аб рокерскім глобусе Амерыкі, бо ён жа не менш, гэтак кажучы, круглы. Рык Акасек, напрыклад, не проста чэх, а гітарыст славутай амерыканскай рок-каманды "Cars", а Ларс Ульрых — не дацкі датчанін, а амерыканскі і праславіўся ён у амерыканскім рок-гурце "Metallica"; дый, пэўна, не амерыканскіх, а расійскіх сабак мае на ўвазе назва амерыканскага гурта "Pavlov's dogs". Так што ўсім хапае месца на амерыканскім рок-глобусе, нават беларусам (кажам "нават", бо роднае беларускае не часта знойдзеш і ў сябе дома, у Беларусі).

Які малады меламан рубяжа 80-90-х гадоў не мроіў **"Нірванай"**. Калісьці ўсходнія піраты падкінулі нам яшчэ на вініле іхні лепшы альбом "Never mind" (на здымку), а апошнім часам гонячь на кампактах усё астатняе з даробку амерыканскага рок-сімвала нашага часу. Так-так, амерыканскага, хоць імя **Курта Кобэйна** нясе ў сабе выразны нямецкі вобраз, як і прозвішча **Крыса Наваселіча** (тая ж "Nirvana") нагадвае сваім гучаннем больш не амерыканскія New Village, а беларускія вёскі Навасёлкі, раскіданыя па Меншчыне, Берасцейшчыне, Магілёўшчыне, як суніцы па сонечным лесе.

Праўда, у Амерыцы Наваселіч стаў Навасельскам, бо не чытаюць яны надрадкоўных і падрадкоўных рысак у замежных прозвішчах, з-за чаго і наш сваяк з захаду Менжынскі стаў там Мезынскім, але ўжо каго-каго, а свайго роднага навасёлкаўскага хлопца Крысіка беларусы не могуць не пазнаць, тым больш пасля таго, як ён зазззяў дыяментам у славутай "Нірване".

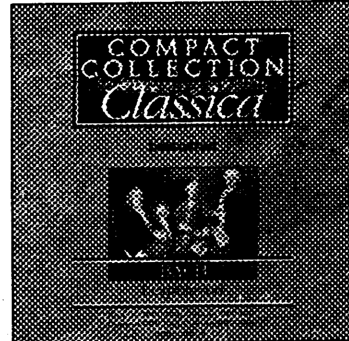
"LSD" — ТАННЫ ТАВАР ДЛЯ БЕЛАРУСІ

Рынак музычных кампакт-дыскаў на Беларусі, трэба прызнаць, значна больш разнастайны, чым гэта можа падацца з першага погляду не надта пільнаму назіральніку. Што праўда, дык праўда — на ўсе 100 працэнтаў гэта выключна прывазныя выданні (з-за чаго пануе над намі духовае бяспамяцтва выхаванцаў чужых культур). Як праўда і тое, што 90 працэнтаў таго, што тут прадаецца, выданзена напросту парушальнікамі выдавецкага заканадаўства і элементарных прававых нормаў, хоць выдаўцы і схільныя бессаромна хлусіць у выходных звестках: "All rights reserved", "Всички права запазени", "Wszelkie prawa zastrzeżone", што па-нашаму азначае "Усе правы датрыманыя".

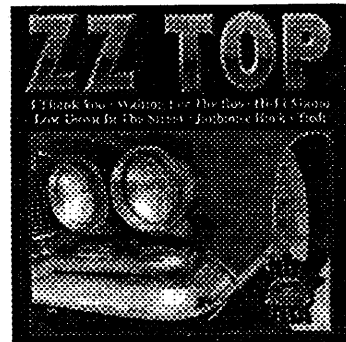
Нешматлікія экземпляры, дзе гэты надпіс адпавядае рэчаіснасці, вызначаюцца і бліскучай якасцю, і недаступным для нас коштам. Таму зноў жа, стопрацэнтны попыт выпадае на тавар, званы ў прастамоўі "левым" (наўрад ці з прычыны палітычных перакананняў ягоных спажыўцоў).

Аднак, занадта часта ўсю "левізну" спісваюць на традыцыйна актыўных "левых" выдаўцоў Балгарыі і Кітая. Нямала прадукцыі падобнага гатунку паступае да нас з Аўстрыі, Італіі, Нямеччыны...

Шэрагу выданняў падобнага роду сваеасаблівым гальштукам прыстойнасці служыць надпіс "Not For sale", альбо "Non in vendita", г.зн. "не для продажу". І часам, калі спонсарамі такіх выданняў становяцца грамадскія арганізацыі ды інстытуты кшталту **"SIAE" або Instituto Geografico De Agostini**, дык яны сапраўды становяцца выніkам пэўных культурных праграм, а нелегальным з'яўляецца толькі іхні продаж. Сярод такіх выданняў — цудоўная серыя "Compact Collection" (на здымку ўверсе), у якой Наварскі Інстытут De Agostini прадстаўляе музыку ўсіх напрамкаў — сімфанічную, джазавую, блюзавую, фальклорную і г.д.

А вось неіснуючыя фірмы, як аўстрыйская **"LSD Records"** ці швейцарская **"Prime Cut"**, проста тыражуюць "рэдкія" і няўзгодненыя з музыкамі запісы канцэртаў вядомых поп-зорак: "ZZ TOP" (на здымку ўнізе дыск, на якім не пакінулі нават даты прапанаванага канцэрта), "Dire Straits" і г.д. Але ўсё гэта кветачкі ў параўнанні з цэлай аўстралійскай CD-серыяй "Нелегальныя запісы..." (далей — найвыбітнейшыя імёны Пола Макартні, Боба Дылана, Міка Джагера, "Айрон Майдэн", "Металікі" і г.д.). Нам, нягеглым і згаладнелым, застаецца толькі выбіраць, якую "дзяшоўку" купіць.

КУЛЬТУРА, ДУМКА, ДУХ, ПОСТАЦІ... У ЭМІГРАЦЫІ

Беларуская прэса даверху напоўнена інфармацыяй пра заходнюю поп-музыку, нямала ёсць журналістаў у гэтай галіне, гатовых пажаваць і расійскую жвачку, а вось дзе прачытаць пра зорак беларускай рок і поп-музыкі? Тут народу прапануецца дыета горшая за ўсялякі "гэрбалайф". Нядзіва нават, што ў сёлетнім № 33 міжнароднай рэкламнай газеты "З рук у рукі" (ад 18.08.1996) напрыканцы рубрыкі 801 (стар. 52) знайшлася і поўная неспатоленай прагі аб'ява: "Фанаты беларускага рока і бардаўскай песні, дзе вы згубіліся? Адгукніцеся! 220094, Менск, а/с 89".

Але пра беларускіх (і менавіта нацыянальных) поп-зорак усё ж пішуць. Праўда, не мясцовыя служакі пяра і паперы ды не іхнія старэйшыя браты з усходу, а замежная прэса іншага культурнага кшталту.

Ад пэўнага часу ў варшаўскім часопісе **"Dyskusja"** з'явілася рэгулярная рубрыка "Postacie", дзе акурат і ствараліся партрэты маладзёжных куміраў. Было там пра А.Камоцкага, В.Шалкевіча, гурты "Грамада", "Мроя"... А сёлетні № 9 "Дыскусіі" расказвае пра барда Андруся Мельнікава. Дарэчы, публікацыя ілюстравана здымкам з архіваў карэспандэнта "Нашага слова" У.Панады.

Старонку "ГІТ" прэзентуе шаноўным чытачам журналіст, намеснік галоўнага рэдактара газеты "Кинонеделя Минска" Вітаўт МАРТЫНЕНКА.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1. Тэлефон: 233-17-83.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Вольга Кузьміч, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Уладзімір Панада, Зміцер Санько, Здзіслаў Сіцька, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун.
Адказны сакратар — Уладзімір Аніскавіч.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.
Індэкс 63865. Замова 1122

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 2754 паасобнікі.
Падпісана ў друк 16.10.1996 г. у 15 гадзін.